

ΕΥΣΕΒΙΑΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ ΜΟΝΑΧΗΣ
ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΟΣ ΜΥΣΤΡΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΜΥΣΤΡΑ

ΜΕΤΑ ΩΡΑΙΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΔΟΣ
ΚΑΛΗΣ ΧΡΗΣΤΑΚΟΥ
ΜΟΝΑΧΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΤΕΧΝΩΝ Α.Π.Θ.
ΔΩΡΕΑ ΚΑΛΛΙΓΑ

DF
520
.G537
1934
c. 1

Ε. Ι. ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΛΟΚΥΝΘΟΥΣ 22 ΑΘΗΝΑ — 1934

ΕΥΣΕΒΙΑΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ ΜΟΝΑΧΗΣ

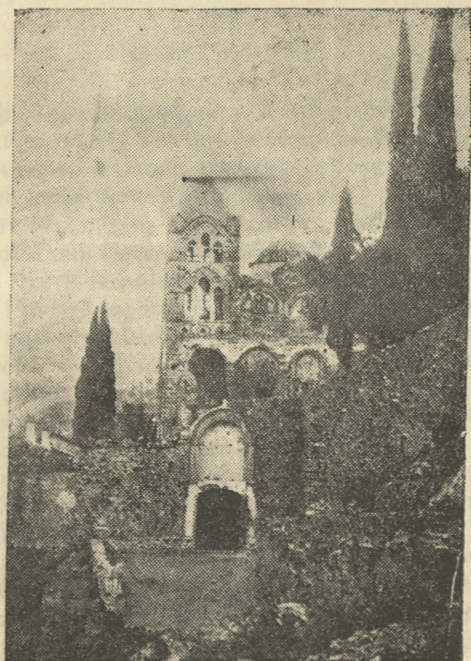
ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΟΣ ΜΥΣΤΡΑ

ΤΕΛΕΙΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΤΕΧΝΩΝ
Α.Π.Θ.
Κωδ. 19673

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΜΥΣΤΡΑ

ΜΕΤΑ ΩΡΑΙΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑΟΣ
ΚΑΛΗΣ ΧΡΗΣΤΑΚΟΥ
ΜΟΝΑΧΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΤΥΠΟΣ Ε. Ι. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΥ ΚΟΛΟΚΥΝΘΟΥΣ 22 ΑΘΗΝΑΙ — 1934

Δωρεά
Πατρ. Ε. Χρησ. Καλλιγά

0640017200

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ Μυστράς μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἶναι δυνατὸν νὰ λογισθῇ ὡς ὑπερέχων πάσης πόλεως τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικῶν χωρῶν διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῷ χριστιανικῶν μνημείων. Αἱ βυζαντιακῆς τέχνης εἰκόνες εἶναι ἄξια λόγου διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ζωγραφίαν, τὰ κοσμήματα τῶν ναῶν, εἰς ἔχουσι ζωγραφηθῇ εἴτε γλυπτὰ, σπουδῆς εἶναι ἄξια, ἀλλὰ μεγίστης μελέτης ἄξια εἶναι καὶ ἔσται ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ναῶν.

Ο ΜΥΣΤΡΑΣ

Πρὸς Δ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταυγέτου, εὐρίσκονται τὰ ἔρεπια τῆς ἐνδόξου πόλεως τοῦ Μυστρά. Ἀνερχόμενοι τὸν Μυστράν διακρίνομεν τρεῖς διακεχωρισμένας ζώνας. Ἡ πρώτη, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ φρούριον τῆς κορυφῆς, εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα.

Τὸ Φρούριον Μυζηθράς, νῦν Μυστράς, ἐκτίσθη τὸ 1249 ἢ 1250 ὑπὸ τοῦ Ἑνετοῦ Γουλιέλμου τοῦ Βιλλαρδουίνου τοῦ δευτέρου τοῦ ὀνομαζομένου Ντὲ Καλαμάτα, ὡς γεννηθέντος καὶ ἀνατραφέντος ἐν Καλάμαις. Ὁ Γουλιέλμος ἦτο ἀνδρεῖος ἀνὴρ καὶ μεγαλοπρεπής. Οἱ Βιλλαρδουίνοι εἶχον 80 αὐλάρχας, οἱ ὅποιοι ἔφερον ἵππους χρυσοχαλίνους μετὰ χρυσῶν περνιστήρων, καὶ εἶχον ὀκτακοσίους ἢ χιλίους ἱππότητας οἵτινες συνώδεον αὐτοὺς ὅταν ἐξήρχοντο.

Εἰς τὸν Γουλιέλμον τὸν δεύτερον, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μονεμβασίας, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐπολέμησε μετὰ στόλου Ἑνετικοῦ ἐπὶ τριετίαν παρέδωκαν τὴν πόλιν οἱ τρεῖς μεγάλοι ἄρχοντες, ὁ Δαιμονογιάννης ἡ Εὐδαιμονογιάννης, καλούμενος οὕτω ἐκ τοῦ μεγάλου πλούτου του, ὁ Μамωνᾶς, ὁ Σοφιανὸς ἢ Νόταρᾶς.

Ὁ Γουλιέλμος ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς αὐτοῦ χαρᾶς ἐνέδυσεν αὐτοὺς μὲ χρυσᾶς στολὰς καὶ τοὺς ἐχάρισε τὴν πόλιν τῶν Βατίκων, ἦλθεν εἰς Λακεδαίμονα καὶ κατέλαβε καὶ ταύτην, καὶ συμφωνήσας μετὰ τῶν ἀρχόντων νῆξήτησε θέσιν κατάλληλον διὰ νὰ κτίσῃ φρούριον τοῦ ὑπέδειξαν δὲ θέσιν ὠραιотάτην τὸν Μυτζηθράν καὶ ἔκτισεν εἰς αὐτὴν φρούριον ὀχυρὸν ὀνομάσας καὶ αὐτὸ Μυτζηθράν. Ἡ λέξις Μυτζηθρᾶς, ἢ Μυζηθρᾶς κατὰ τὸν χρονογράφον, παράγεται ἐκ τοῦ θεοῦ Μήθρα, καὶ κατ' ἄλλους τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι ἐξ ἀρχοντός τινος ὀνομαζομένου Μυζηθρά, ἢ καὶ ὡς θέσις «τυροποιὸς» ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν.

Ὁ Γουλιέλμος ἐτοποθέτησεν ἐν αὐτῷ φύλακας μεγάλην ἀνδρείας. Ὅπισθεν τοῦ φρουρίου εὐρίσκονται τὰ διαμερίσματα τῶν ἵπποτῶν. Ἀποθήκας, πύργους ὑψηλοὺς μὲ εἴσοδον πρὸς βορρᾶν, δεξαμενάς, ἐπάλξεις καὶ τοξοθυρίδας ἔχει τὸ φρούριον μὲ τείχη ὀχυρά, τὸ ὕψος του δὲ εἶναι 624 μέτρων.

Οἱ Φράγκοι ἔμειναν εἰς τὸν Μυζηθρᾶν ἕως τὸ 1259 ὅτε ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος πολεμήσας τὸν Αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Παλαιολόγον συνελήφθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἐν Πελαγονίᾳ μάχην. Ὁ Γουλιέλμος εἶχε νυμφευθῇ τὴν κόρην τοῦ Κομνηνοῦ, δευτέραν Ἑλένην τοῦ Μενελάου, εἰς τὸ κάλλος, καὶ ἔλαβε προῖκα ἐξ αὐτῆς 60 χιλιάδας ὑπερπυρα κατὰ τὴν τότε συνήθειαν. Ἐλθὼν δὲ ἵνα βοηθήσῃ τὸν γυναικαδελφόν του Μιχαὴλ ἢ Νικηφόρον ἡπατῆθι ὑπὸ τοῦ ἰδίου του γυναικαδέλφου, ἀφοῦ ὁ Παλαιολόγος ὑπεσχέθη πολλὰ εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ μόνον μεσάζοντος τοῦ Σεβαστοκράτορος, νόθου υἱοῦ τοῦ Κομνηνοῦ. Ὁ Γουλιέλμος πολεμεῖ ἀνδρείως καὶ δὲν θέλει νὰ ὀπισθοχωρήσῃ κατ' οὐδένα τρόπον.

Ἦδη εἰς τὴν μάχην πολεμεῖ εἰς Φράγκος μὲ 20 Ἑλληνας. Καὶ πολλοὶ Φράγκοι ἐπολέμησαν ἀνδρείως, καθὼς καὶ ὁ μέγας αὐθέντης τῆς Καρυταίνης ἔλεγε μετὰ γενναιότητος: κράτει, στεῖλὲ μοι τὴν τένταν, διότι εἰς αὐτὴν ἐπιθυμῶ νὰ ἐψυχῇσω». Καὶ πολλοὶ εὐγενεῖς Βαρῶνων ἠγωνίσθησαν γενναίως. Ἡ Ἑλλὰς τότε εἶχε διαιρεθῇ ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς 12 Βαρωνίας.

Μετὰ σφοδρὰν μάχην ἔπεσεν ὁ μέγας αὐθέντης τῆς Καρυταίνης, ἐπειδὴ δὲ ἐπληρώθη καὶ ὁ ἵππος τοῦ Γουλιέλμου, συνελήφθη οὗτος αἰχμάλωτος τὸ 1259. Ὁ Γουλιέλμος φυλακισθεὶς διατάχθη ὑπὸ τοῦ Παλαιολόγου νὰ παραδώσῃ τὸν Μωριᾶν, ἀλλ' οὗτος ἀπῆντησεν ὑπερηφάνως ὅτι «ὁ Μωριάς δὲν εἶναι προγονικόν μου κτῆμα, ἀλλὰ τὸν κατέκτησαν οἱ εὐγενεῖς φράγκοι μὲ τὸ σπαθί των καὶ προτιμῶ νὰ πεθάνω μυριάκις». Τοῦ Γουλιέλμου καὶ τῶν Βαρώνων ἀρνηθέντων νὰ παραδώσουν τὸν Μωριᾶν, ἡ σύζυγος τοῦ Γουλιέλμου καὶ αἱ σύζυγοι τῶν Βαρώνων ἀπηνυθύνθησαν εἰς τὸν Μέγαν Δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν Γουῖδωνα πρῶτον δὲ Ντελαρός, προβιβασθειῶν τότε τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ μεγαλοκυράτου εἰς δουκάτον, καὶ εἰς τὴν τότε Κούρτην. Κούρτη ἐλέγετο τὸ συνέδριον τοῦ Πρίγκηπος διὰ συζήτησιν ἐθνικῶν ὑποθέσεων εἶδος ἐθνοσυνελεύσεως ἢ βουλῆς. Ὑπῆρχε καὶ μικρὰ Κούρτη. Ὁ μέγας λοιπὸν δοῦξ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ μεγάλη Κούρτη συνεφώνησαν μὲ τὸν Παλαιολόγον, ἵνα παραδώσῃ ὁ Γουλιέλμος τὰ τέσσαρα φρούρια, τὸν Μυζηθρᾶν, τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Μαΐνην (Μάνην) καὶ τὸ Γεράκιον.

Ὁ Παλαιολόγος μετὰ τριετὴ φυλάκισιν ἀπολυτρώσας τὸν πριγκηπα διώρισεν αὐτὸν μέγαν Δομέστικον τῆς Ρουμανίας, ἐγένετο δὲ καὶ ἀνάδοχος τοῦ τέκνου του. Ὁ χρονογράφος λέγει ὅτι ὁ Γουλιέλμος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν του ἐλθὼν εἰς τὸν ὠραῖον Μυστρᾶν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἤρχισεν αὐτῷ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀλλ' ἠττήθη ὑπὸ τῶν γενναίων στρατηγῶν Καρυτηνοῦ καὶ Καντακουζηνοῦ.

Ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων διήρκεσεν ἡμισυν αἰῶνα.

Ὁ Γουλιέλμος τὸ 1265 ἐπιστρέψας εἰς Λακεδαίμονα νικητὴς καὶ θελήσας νὰ διαχειμάσῃ ἐκεῖ, εὗρεν ὅλας τὰς πόλεις ἐγκαταλειμμένας καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῶν νὰ ἔχουν ἐγκαθιδρυθῇ εἰς Μυστρᾶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Παλαιολόγου, ὅστις εἶχε παραλάβει τὸ φρούριον. Ἡ Λακεδαίμων καίπερ καλλωπισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου ἀπώλεσε πᾶσαν ἐπιρροήν. Οἱ Ἕλληνες μετὰ ἀγῶνας ἡμίσεως αἰῶνος ἀνέκτησαν ὅλον τὸν Μωριᾶν.

Ἡ εἰρήνη μετὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ φράγκικὴν ὀφείλεται εἰς τὴν κόρην τοῦ Γουλιέλμου Ἰσαβέλλαν, ἣτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς της παρέλαβε τὸ Παριγκηπᾶτον τῆς Ἀχαΐας.

Ἐπὶ τῆς συζυγίας τριῶν ἀνδρῶν, τοῦ Καρόλου τοῦ πρώτου τοῦ Φλωρεντίου, τοῦ Ἀναγανίκοῦ Μεγάλου Κοντοσταύλου Σικελίας καὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ Σαυδικοῦ. Ἡδὴ δὲ κατερχόμεθα εἰς τὴν δευτέραν ζώνην.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΖΩΝΗ

Ἐν θέσει κειμένη μετὰ τὸν Φρουρίου καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ὑπεράνω τῆς Μονῆς Βροντοχίου καὶ πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ φρουρίου σώζονται ἱκανὰ ἔγνη τῶν ἀρχαίων Βυζαντινῶν ἀνακτόρων, εἰς αἷ διηλθον τὴν ζωὴν των ἐπίσημα μέλη Καντακουζηνῶν καὶ Παλαιολόγων. Ὁ Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνός, υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, 1349 — 1380. Ματθαῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ 1380. Δημήτριος Καντακουζηνὸς 1384 οὗτος θελήσας νὰ κατασιῇσῃ ἀνεξάρτητον τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορίαν, παύεται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ πέμπτου καὶ ἀποστέλλεται Δεσπότης τῆς Πελοποννήσου ὁ τριτότοκος υἱὸς τοῦ Θεόδωρος μετὰ δυνάμειος στρατοῦ τὸ 1383 καὶ οὕτω τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Πελοποννήσου περιέρχεται εἰς τοὺς Παλαιολόγους. Ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων δεσποτῶν ἤρχισεν ἡ ἀναγέννησις. Ὡς ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός καὶ ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος ἐδέχθη εἰς τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ ἐποίκου Ἀλβανούς, ἐπεξείτεινε δὲ τὴν ἀρχὴν του προσλαβὼν εἰς τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ τὰ Καλάβρυτα καὶ ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Τοῦ Θεοδώρου ἀποθανόντος ἄνευ διαδόχου περιῆλθε τὸ Δεσποτᾶτον εἰς τὸν Μανουὴλ Παλαιολόγον, ὅστις διώρισεν τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Θεόδωρου δευτέρον τὸ 1407. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὁ Δραγάτης τὸ 1443. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔλαβε τὸ ὕστατον ἀκρίθινον αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Τὸν Κωνσταντῖνον διεδέχθη εἰς τὸν Μωριᾶν ὁ Δημήτριος τὸ 1450, ὁ δὲ Θωμᾶς διηύθυνε τὴν Ἀχαΐαν. Ὁ Κωνσταντῖνος λαβὼν σύζυγον τὴν Θεοδώραν Τόκκου ἀνεψιὰν τοῦ μεγάλου δουκὸς Καρόλου Τόκκου, ἡγεμόνος Κεφαλληνίας, Λευκάδος κλπ., ἔλαβε προῖκα τὴν Γλαρέντσα, κυριεύσας δὲ τὰς Πάτρας ἵδρυσεν καὶ δευτέρον Δεσποτᾶτον.

Ὁ Μυστρᾶς ὑπῆρξε καὶ ἔδρα τοῦ σοφοῦ Πλήθωνος Γεωργίου Γεμιστοῦ, ὅστις ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Εἰς τὰ ἐρεῖπια αὐτὰ περικλείονται τόσαι ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις Τείχη ἰσχυρά, ἐξ ὧν δύο θολῶται πύλαι, ΝΑ. ἢ τῆς Μονεμβασίας καὶ ΒΔ,

ἡ τοῦ Ναυπλίου. Διὰ τῆς μιᾶς θύρας μετέβαινον εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ διὰ τῆς ἄλλης εἰς τὴν Μονεμβασιάν.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας τὸ ἀνάκτορον ἔχρησίμευον ὡς Σερράγιον τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ τοῦ Μυστρᾶ καὶ τοῦ χαρεμίου του, ἡ δὲ ἔμπροσθεν πλατεῖα ὡς ἀγορά.

Ἐκ τῶν δύο ἀνακτόρων τὸ ἀρχαιότερον πρὸς Α. εἶναι τοῦ Καντακουζηνοῦ. Αἱ βάσεις αὐτοῦ εἶναι φραγκικαὶ ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν θριμιλίων κτιρίου τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει ὁ Βιλαρδουίνος ὡς πρόσκοπον τοῦ ἀνωθεν Κάστρου καὶ πιθανῶς ἔχρησιμοποίει αὐτὸ ὡς στρατώνα. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δίδει ἀμέσως εἰκόνα μεγαλοπρεποῦς ἀνακτοροῦ εἶναι τὸ πρὸς Β. ἀνάκτορον τῶν Δεσποτῶν Παλαιολόγων.

Ἐκεῖ βλέπει τις πύργους, προμαχῶνας, σωρεῖαν παραθύρων εἰς τὰς τεραστίας καμάρας τοῦ κάτω ὀρόφου, ὅπου ἦσαν αἱ ἀποθήκαι καὶ τὰ πλουσύνετα χωρίσματα· εἶχε καὶ ἄλλον ὄροφον, ὅστις δὲν ὑπάρχει σήμερον. Ἐπίσης λαμπροτάτη εἶναι καὶ ἡ αἶθουσα τοῦ ἀνακτοροῦ, εἰς ἣν εὐρίσκοντο ἡ κόγχη ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθετεῖτο ὁ θρόνος. Τὰ δύο ἀνάκτορα ἔχουν καὶ δύο παρεκκλήσια, τὸ ἐν ἴσως Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

Οἱ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς τὸν Μυστρᾶν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὸν τὸ 1460 ἢ 1463 μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως. Τὸ 1667 ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη παρεδόθη ἡ πόλις εἰς χεῖρας τῶν Ἑνετῶν ἕως τὸ 1715 καὶ πάλιν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τμήματος τοῦ Μυστρᾶ εὐρίσκεται ἡ Ἐκκλησία τῶν ἀνακτόρων, ἡ ἁγία Σοφία ὁ ρυθμὸς αὐτῆς βυζαντινὸς σταυροειδής.

Ἡ ἁγία Σοφία ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Δεσπότη Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνοῦ, υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ.

Ἐπιγραφαί: «Καὶ τόνδε σηκὸν ἀνεγείρας ἐνταῦθα πρὸ τῶν πυλῶν ἔγραψα τῆς Ἐκκλησίας».

Εἰς τοὺς κιόνας τοῦ ναοῦ: Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνὸς Δεσπότης».

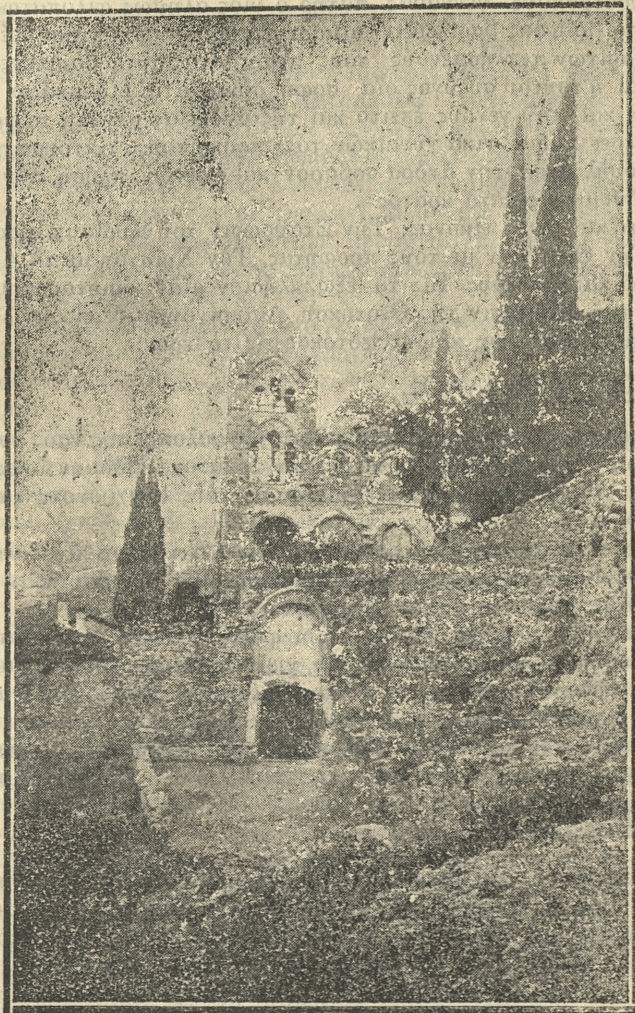
Ἐπὶ τῶν κιόνων τῆς στοᾶς ὑπῆρχον ἄλλοτε πολλὰ μονογράμματα ἐγκώμια τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του τοῦ Ἐμμανουὴλ.

Ἐξ αὐτῶν ὀλίγα:

«Καντακουζηνὸς αὐσόνων αὐτοκράτωρ σὺν τῷ υἱεῖ Μανουὴλ τῷ Δεσπότη ναὸν ἀνήγειρον τόνδε ἐκ βάθρων τῷ σῷ παντουργῷ τοῦ Θεοῦ θεῖῳ λόγῳ.

«Ἐμὸς παντάναξ μέγας ἔκτισε ναὸν εἰς ἔνδειξιν ὀρθοδοξίας τῆς ἀρετῆς ἐργάτης καὶ ἀπεικόνισμα ἀνδρείας».

«Χαρίτων ἐμῶν παντάναξ μέγας ἐλάσσοσι πράξεσι καὶ σοφοῖς λόγοις καὶ θανάτου μέλημα τῶν μανδυλίων καὶ τοὺς νεαροὺς κατανοῶν σατράπας, νίκης πτέρυξιν ἀρθεῖς ὑψόθεν πόρρωθεν ἐμμένουσας κα-

**Κυρία εἰσόδος τοῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ
Παντανάσσης Μυστρά.**

(Φωτογραφία τῆς δσ. μοναχῆς Καλῆς Χρηστάκου)

κῶν βλεμμάτων νικῶντι καὶ νοῦν καὶ τῶν ρητόρων στόμα ὥς πᾶσιν χριστοὺς ἀγέλην.

Μουστρούπους γεννάδας πατὴρ ὁ υἱὸς ἀληθῶς φιλοπάτωρ εὗρε Θεὸς ἀπὸ βρέφους βασιλεύειν αἵμασι σταυρικὸν σκῆπτρον φέρει καὶ νικῶν χαρίτων πεπλησμένους τοὺς πεποιδότας αὐτῷ βασιλεὺς τῇ δυνάμει καὶ ἡ τοῦτου σύζυγος οἷα σοφῇ συνεργάτις διδασκάλῳ βασιλεῖ χρωμένη καὶ τοῦ γένους ἔκειτο καὶ τῆς ἀνδρείας μεγάλη τε φρονήσει καὶ συνέσει πάσας νικᾷ γυναικῶν τὰς προκρίτους· τίκτουσα γὰρ τὸν Ἐμμανουὴλ Δεσπότην ἄνδρα σοβαρὸν καὶ φρενῶν πλήρη, πάντας καθάρει δυσμενεῖς κατὰ κράτος».

Ἔχει καὶ τινες εἰκόνας: Τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου, Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὴν Θεοτόκον μὲ τοὺς προφήτας. Τὸν Χριστὸν μὲ τὰ 4 συμβολικὰ ζῶα καὶ ἀγγέλους. Εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον μίαν ἀριστουργηματικὴν εἰκόνα, τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. Διακρίνονται δὲ εὐκρινῶς οἱ ἄγγελοι λευχειμονοῦντες καὶ ἡ Θεοτόκος εἰς τὸ ἱερόν.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Πρὸς νότον τῶν ἀνακτόρων κεῖται ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ὁ ναὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον ἰσως αἰῶνα καὶ εἶναι παρόμοιος κατὰ τὸν ρυθμὸν μὲ τοὺς συγχρόνους ναοὺς τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἔχει εἰκόνας τὴν Κοίμησιν τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀνατολικά· δυτικὰ τοὺς ἁγίους Πάντας· εἰς τὴν προσκομιδὴν τὴν Δευτέραν παρουσίαν μὲ ὅλας τὰς σκηνὰς τοῦ Εὐαγγελίου.

«Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκαί μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποίησά μοι, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετε μου, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθατε πρὸς με».

Καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου· καὶ τινες ἅγιοι: Ὁ Ἄμουν ὄσιος, οἱ ἅγιοι Εὐλάμπιος καὶ Εὐλαμπία, ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, Ἄγγελοι, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ὁ Εὐαγγελισμός.

Η ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ

Δυτικώτερον καὶ ἀνωτέρω τῆς Περιβλέπτου ἐν χώρῳ περιόπτῳ ὄψιν καθορᾷ τις πλείστον τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα, ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Παντανάσσης· περικαλλῆς, κατάκοσμος ἐξωτερικῶς μὲν ὑπὸ κωδωνοστασίῳ καλοῦ καὶ κιόνων ἀνεχόντιον στοάν, ἐσωτερικῶς δὲ ὑπὸ κιόνων, εἰκόνων καὶ λοιποῦ γραφικοῦ κόσμου, καλύπτων δὲ τὸ θνητὸν σκῆνωμα πολλῶν μελῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Κων)πόλεως.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ πλὴν τῆς ἐξωτερικῆς στοᾶς καὶ τοῦ κωδωνοστασίου εἶναι κάλλιστον δεῖγμα βυζαντινοῦ ρυθμοῦ.

Ὁ ναὸς ἐκτίσθη τὸ 1365 ὑπὸ τοῦ Δεσπότη Μανουὴλ υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἀδελφοῦ Ματθαίου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐτιμᾶτο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ζωοδότου καὶ ἦτο σταυροπήγιον πατριαρχικόν.

Ἐπάρχει περὶ τούτου μαρτύριον συγγλιόν τι πατριαρχικόν ἐκδο-
θὲν μηνὶ Ἰουνίῳ τοῦ ἔτους 6873, μετὰ Χριστὸν 1365, ἰνδικτιωνιτρίτῃ
καθ' ὃ δόξαν καὶ τῷ περιποθήτῳ αὐταδέλφῳ τοῦ κρατίστου καὶ
ἀγίου αὐτοκράτορος πανευχεστάτῳ Δεσπότη κυρῷ Μανουὴλ τῷ
Καντακουζηνῷ ἐκ βάθρων ἀνεγείρει θεῖον καὶ σεβιστὸν ναὸν ἐν τῇ
κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Λακεδαιμονίας περὶ
τὴν ἐκεῖ πόλιν τοῦ Μυζηθρᾶ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ζωοδότου ἔπειτα τοῦτον ἀποκατα-
στῆσαι εἰς Μονύδριον μὴ μέντοι ὑποκείσθαι τῇ ρηθείᾳ ἀγιωτάτῃ
Μητροπόλει Λακεδαιμονίας περὶ τὴν ἐκεῖ πόλιν τοῦ Μυζηθρᾶ, ἀλλ'
εἶναι πατριαρχικόν, κἀντεῦθεν ἐδέησε προβῆναι ἐπὶ τούτου γράμμα
πατριαρχικὸν συγγλιῶδες ὥστε εἶναι τοῦτο κατὰ τὸ διηγεκὲς εἰς
τοὺς ἐξῆς χρόνους πατριαρχικόν.

Ἡ Παντάνασσα ἀνακαινίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φραγκοπούλου
πρωτοστράτορος, ὅστις ἦτο ὑπουργὸς Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου
τὸ 1444 τοῦ ὑστάτου αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων, Δεσπότη τότε
τοῦ Μυστρᾶ.

Ἡ Παντάνασσα ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φραγκοπούλου ἐτιμήθη
εἰς τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου μετονομασθεῖσα Παντάνασσα.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ κιονοκράνου εἶναι ἐπιγραφὴν:

«Ὁ κτίτωρ Ἰωάννης Φραγκόπουλος πρωτοστράτωρ».

Καὶ ἔξω εἰς τὴν στοᾶν ἐπὶ τῶν παραθύρων μονογραφήματα:

«Ὁ κτίτωρ Ἰωάννης Φραγκόπουλος πρωτοστράτωρ Θεῷ μεσάζων»

Εἰς τὸν γυναικωνίτην εἰς ἓνα μικρὸν θόλον:

«Πολλῶν σοι τυχῶν τῶν χαρίτων παρθέने μικρὸν νομίζω σοι δώ-
ρον νέον τόνδε ὁ κτίτωρ Ἰωάννης Φραγκόπουλος πρωτοστράτωρ
θεοπροβλήτος ἐκ δεξιῶν τυχεῖν θέλω».

Ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη ἐπιγραφὴ, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει νῦν: «Θυια-
στήριον θεῖον κτισθὲν καὶ ἀφιερωθὲν ἐπὶ τῆς Βασιλικῆς καὶ Πα-
τριαρχικῆς Μονῆς τῆς ἐπονομαζομένης Παντανάσσης τοῦ τελεῖσθαι
ἐν αὐτῷ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, καθιερωθὲν καὶ ἀγιασθὲν παρὰ τοῦ
ἀγιωτάτου Μητροπολίτου Νείλου καὶ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριαρχου Διο-
νυσίου ἐπὶ τῶν εὐσεβεστάτων Βασιλέων ἡμῶν Θεοδώρου καὶ Θεοδώ-
ρας τῶν πορφυρογεννήτων 6937, 1438 μετὰ Χριστόν». Ἴσως νὰ
εἶναι καὶ λάθος τοῦ ἀντιγράφαντος τὴν μὴ ὑπάρχουσαν ἐπιγραφὴν.

Ἐπιγραφὰς Καντακουζηνοῦ εὑρομεν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ ναοῦ
καὶ εἰς ἓν παρεκκλήσιον ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ Παντανάσσης
καὶ μετεφέραμεν αὐτάς εἰς τὸ Μουσεῖον Μητροπόλεως.

Ἐπὶ τῆς κλίμακος δι' ἧς ἀνελθόμεθα εἰς τὸν ναὸν σώζεται ἐπιγρα-
φή: Ἰανουαρίου 13 ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7021, μ.Χ. 1512
τοῦ ναοῦ εἶναι δι' ἀναγλύφων συμπλημάτων γραμμάτων:

Ἐπὶ τῶν πόρων παλαιότερας τινὸς εἰσόδου εἰς τὸ κωδωνοστάσιον
τοῦ ναοῦ εἶναι δι' ἀναγλύφων συμπλημάτων γραμμάτων:

«Κωνσταντῖνος Κυβερτᾶκης γραμματικὸς».

Ἄλλο: «Κωνσταντῖνος» ἄλλο: «Νοεμβρίου 12 ἔτος 7003, μετὰ
Χριστόν 1495» ἄλλο ἴσως «Νικόλαος Βρίζας».

Δεξιὰ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν ναὸν εἶναι γεγραμμένη εἰκὼν τοῦ

Ἐμμανουὴλ Λασκάρεως ποδῆρες ἡμφιεσμένου πορφυροῦν ἱμάτιον καὶ πῖλον φέροντος ὅμοιον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὡς εἰκονίζεται οὗτος ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Πισσάνου παρὰ Δουκαγγίῳ, παρὰ τὴν εἰκόνα δὲ ἐπιγραφὴ:

«Ἐκοιμήθη δὲ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὑπερίμω·ν τοῦ Παλαιολόγου Μανουὴλ Λάσκαρης», ἢ πιθανώτερον: «Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πανευτυχεσιτάτου Δεσπότη·ν ἡμῶν Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου Μανουὴλ Λάσκαρης ὁ Χανταϊκής, ἔτος 6953. μετὰ Χριστὸν 1445 Ἰνδικτιῶνος ὀγδόης».

Ἄνωθεν ὁ Χριστὸς τὸν εὐλογεῖ, καὶ ἄλλη ἐπιγραφὴ «Ἐμμανουὴλ Χανταϊκής».

Τὶς οὗτος ὁ Λάσκαρης ἀγνοοῦμεν ἄλλοθεν· ἴσως εἶναι ἀδελφὸς τινὸς τῶν παρὰ Φραντζῇ μνημονευομένων Μαιθαίου τοῦ Λασκάρεως τὸ 1441 πεμφθέντος πρέσβει·ν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀμουράτιν, ἢ τοῦ Ἀλεξίου Λασκάρεως ἢ τοῦ Ἀνδρονίκου Πεδιάτου ἢ τοῦ ἐν τῇ ἐπιστολῇ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου πρὸς τοὺς ἀριστεῖς Λακωνικῆς Δημητρίου Λασκάρεως.

Ἐν τῷ νάρθηκι εἶναι ὁ τάφος τῆς Θεοδώρας Τόκκου, ἀνεψιᾶς τοῦ μεγάλου δουκὸς Καρόλου Τόκκου, Ἡγεμόνος Κεφαλληνίας, Λευκάδος κλπ. καὶ πρώτης συζύγου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

Αὕτη ἀποθανοῦσα ἐν Σαιντομερ τῆς Ἡλίδος καὶ ταφεῖσα πρὸς καιρὸν ἐν Γλαρέντισα (τὴν Γλαρέντισαν εἶχε λάβει ὡς προῖκα παρὰ τοῦ θείου της Καρόλου) καὶ γενομένης ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων αὐτῆς ἐτάφη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ζωοδότου, νῦν Παντάνασσον.

Εἰκόνας :

Εἰς τὸ ἱερόν, μεσημβρινὰ εἶναι ἡ Πλατιντέρα με ἐπιγραφὴν: «Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων σιερέωσον Κύριε τὴν Ἐκκλησίαν σου ἥ·ν ἐκτίσω τῷ τιμῷ σου αἵματι», ἐκατέρωθεν οἱ δύο ἀρχάγγελοι Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ οἱ γονεῖς τῆς Θεοτόκου Ἰωακείμ καὶ Ἄννα.

Εἰς τὸν ὄροφον ἡ Ἀνάληψις τοῦ Χριστοῦ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν οἱ Ἀπόστολοι, ἡ Θεοτόκος δεομένη, τὸ ὄρος τῶν ἐλαῶν καὶ δένδρα, ἄγγελοι καὶ ἐπιγραφὴ: «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες;»
 Δυτικὰ ἡ κλίμαξ Ἰακώβ: «Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσάκ τοῦ πατρός σου, μὴ φοβοῦ». Ἡ μετὰληψις τῶν Ἀποστόλων. Ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν σοφῶν. Καὶ ἡ κἀνόδος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Ἄδην καὶ αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου.

Ἀνατολικὰ ἡ Θεοτόκος φερομένη ἐν τῷ ναῷ. Ὁ ἅγιος Γερμανὸς παιριάρχης Κωνσταντινουπόλεως με ἐπιγραφὴν: «Ὁ ὑπὸ τῶν Χερουβείμ ὑμνοῦμενος καὶ τῶν Σεραφεῖν δοξολογούμενος». Ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων με ἐπιγραφὴν: «Οὐδαὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας». Ταράσιος, Μεθόδιος, Ἰωάννης: Ἐλεήμων με ἐπιγραφὴν: «Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων». Ὁ Χρυσόστομος, καὶ τοῖς ἑξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἁγίασον Κύριε».

Ἀνατολικὰ ἡ θαυμασία εἰκὼν τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων. Ἄνωθεν τῆς θύρας τοῦ Ἱεροῦ, ὁ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος με ἐπιγραφὴν: «Θεὸς

ὡν εἰρήνης πατὴρ οἰκτιρομένων τῆς μεγάλης βουλῆς σου τὸν ἄγγελον εἰρήνην παρεχόμενον ἀτέστεilas ὑμῖν· ὁθεν θεογνωσίας πρὸς φῶς ὀδηγηθέντες ἐκ νυκτὸς ὀρρίζοντες δοξολογοῦμεν σε φιλόανθρωπε».

Εἰς τὸν κυρίως ναὸν εἰς τὸν ὄροφον ἀνατολικά δ' Ἰακώβ με ἐπιγραφὴν: «Διὰ κλίμακος Ἰακώβ τῆς παρθένου πρὸς γῆν Θεὸν χωροῦντα πρὶν τόκου βλέπει».

Ἰωσήφ: «Ἡδῆσμένον σε σὸς πατὴρ εἶναι λέγων
δόξα τῆς φυλῆς σῆς Ἰωσήφ διαγράφει».

Ἡ Θεοτόκος: «Τὴν γάρ σοι μήτραν θρόνον ἐποίησε καὶ τὴν σὴν γαστέρα πλατυτέραν οὐρανῶν ἀπειργάσατο».

Ἰωβ: «Ὑψιστον εὐρὼν ἀξίως ἐπαινέτην

Ἰωβ οὐ δέει ἐπαινῶν τῶν γυνῶν».

Δυτικά δ' Ἰσαάκ: «Δεδεῖς Ἰσαάκ εἰς σφαγὴν τύπος γίη

ἐπὶ σφαγὴν ἤξεντος ἰψίστου λόγου».

Εὐλογημένος σοι Ἀβραάμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ δ' ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Ἡ ἁγία Τριάς: Τριάς ὑπερούσιε, ἱπεράγαθε, παντεπισκοπε, παντοδύναμε, ὁράτε, ἀκατάληπτε. Ὁ Περὶ ὁδός: Τί σὲ καλέσωμεν, προφήτα, ἄγγελον, ἀπόστολον, ἢ μάρτυρα, ἢ δακτυλόν;

Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ, βορείου καὶ ἀνατολικοῦ τοίχου ὁ ἀκάθιστος Ὑμνος, 24 οἰκοί, 24 εἰκόνες ἀπὸ τὸ «ἄγγελος πρωτοστάτης, οὐρανόθεν» ἕως τὸ «πανύμνητε Μῆτερ ἡ τεκοῦσα τῶν πάντων ἁγίων ἁγιώτατον λόγον». Εἶναι ἐκ τῶν σπανίων. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐκκλησίαν τοῦ Μυστρᾶ εἶναι ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου κάτωθεν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου εἶναι μαρτύρια, Γουρία, Σαμωνὰ καὶ Ἀβίβου, ὁ ἅγιος Γεώργιος καὶ οἱ ἅγιοι Θεόδωροι πεζοί, ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, Εὐφρόκαμεν δεῦτε τὸν ποθοῦμενον, ὁ ἅγιος Παντελεήμων.

Εἰς τὸν κίονα ποῦ εἶναι ἐπιγραφὴ Φραγκοπούλου εἶναι καὶ ὁ ἅγιος Εὐφρόσυνος με ἐπιγραφὴν:

«Ὁ ἅγιος Εὐφρόσυνος ἀπέλαβε τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς»

Πρὸς βορρᾶν ἡ ἁγία Θεοκίστη ἡ Λεσβία, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.

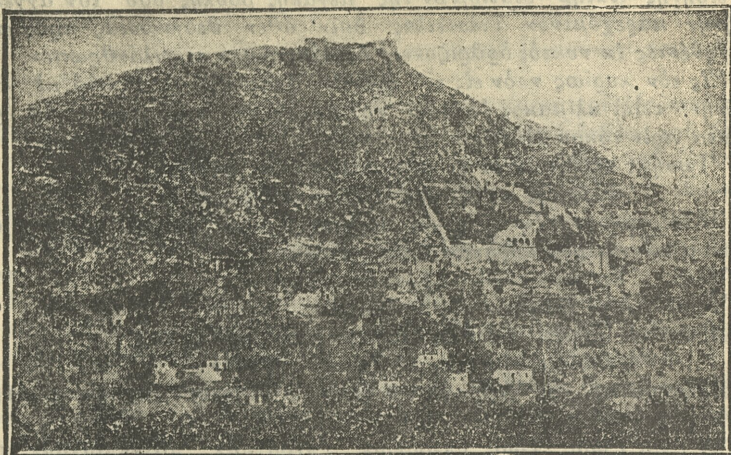
Ἀνωθεν τῆς θύρας τοῦ νάρθηκος: Ὁ Χριστὸς τοῦ Πανσελήνου· Ἀνεπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων καὶ ὥσει σκύμνος, εἰς ἐγρεῖ αὐτόν; Πλησίον αὐτοῦ ἡ δαία Μαρία Αἰγυπτία καὶ ὁ Ζωσιμάς. Ἀνατολικά ἐπὶ τοῦ τοίχου ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Ἑλένη. Ὁ προφήτης Ἡλίας με ἐπιγραφὴν: «Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ». Ὁ ἅγιος Ἰαβυνάλιος, Σπυρίδων, Ἀθανάσιος, Ἰεράρχαι. Εἰς τὸν νάρθηκα μεσημβρινὰ ἄνωθεν τῆς θύρας ἡ Θεοτόκος, ῥίζα τοῦ Ἰεσαὶ ἐπιγραφὴ: «Τίκτουςα καὶ θνήσκουςα τικτὴ τὴν φύσιν».

καὶ γὰρ τελευτᾷ, ἀλλὰ καὶ ζῆς, Παρθένε;

ἵνα τὰ τῆς γῆς κοσμήσῃς, πάντα μέρη

θνήσκεις, Μαριὰμ, ἐκ ταφῆς τε ζῆς πάλιν».

Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη κηδενομένη ἐν Σιναίῳ τῷ ὄρει ὑπὸ τῶν ἀγγέλων καὶ ἡ Ἀποκεφάλισις. Ὁ ἅγιος Εὐστάθιος ὁ Πλακίδας οὖν τῇ οἰκογενείᾳ του. Ὁ Χριστὸς θεραπεύων τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβου. Ἡ

Πανοροματική ἄποψις Μυστρά καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ Παντανύσσης (Μονῆς Ζωοδότου) μετὰ τοῦ Κάστρου τοῦ Βιλλαρδοῦνιου (Φωτογρ. τῆς Μοναχ. Καλῆς Χρηστάκου)

αἰμορροῦσα ἦψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου τοῦ Ἰησοῦ Ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὁ ἅγιος Γεώργιος, μαρτύριον Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου. Ὁ ἅγιος Τιμόθεος. Ἀνωθεν τοῦ Λασκάρεως, ἡ Σύνταξις τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ ἐπὶ τοῦ ὁρόφου τὰ 9 τάγματα. Ἐξουσίαι, θρόνοι, δυνάμεις, κτλ. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου οἱ τρεῖς παῖδες ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός. Ἀνανίας Ἀζαρίας, Μισαήλ. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Τρύφωνος. Τὸ δένδρον τοῦ Ζακχαίου. Ὁ Χριστὸς καταρᾶται τὴν ἄκαρπον συκὴν. Ὁ ἅγιος Ἐλπιδοφόρος, ὁ ἅγιος Εὐστάθιος. Ἡ σפיγή τῶν νηπίων ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου. Ἡ φυγὴ τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ἐστινυρωμένος. Ὁ Ἰωακεὶμ καὶ ἡ Ἄννα προσφέρουν τὰ δῶρα προσευχόμενοι ἐν τῷ ὄρει. Ἀνατολικά μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἑρμολάου, Ἑρμίππου, Ἑρμοκράτους. Οἱ ἅγιοι Αἰμιλιανός, Ὑάκυνθος.

Εἰς τὸν κυρίως ναὸν πρὸς βορρᾶν ἡ Παναγία τοῦ Κουκουζέλη. Ὁ ἅγιος Ἀρσένιος με ἐπιγραφὴν: «Ἐπὶ ὧν ἐν τῷ Παλατίῳ ἤϋξατο Θεῷ οὕτω λέγων: Κύριε ὁδηγησόν με ποῦ σωθῶ καὶ ἦλθε φωνὴ λέγουσα: Ἀρσένιε, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους καὶ σῶζου». Ὁ ἅγιος Σάββας με ἐπιγραφὴν: «Ὅστις φησὶ σῶμα ἐνίκησεν οὕτως ἐνίκησεν ὀλέθριον φύσιν· ὁ δὲ φύσιν νικήσας πάντως ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο.» Ὁ ἅγιος Παχώμιος κατεστραμμένος. Οὕτω σωθήσεται πᾶσα σάρξ. Πρὸς νότον ὁ Μωϋσῆς ὁ Θεόπτης καὶ δύο ἅγιοι κάτωθεν, ὁ Νεοκαισαρείας ἴσως Γρηγόριος με ἐπιγραφὴν: «Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον τὴν τροφὴν παντὸς τοῦ κόσμου», καὶ ἅγιος Βασίλειος,

**Κεραμοπλαστική
διακόσμησης Βυζαντινοῦ
Ναοῦ Πεντανάσεως τὸ «Ἱερόν».**
(Φωτογραφία τῆς Μοναχῆς Καλῆς Χρηστάκου)

Δυτικά ἀπόστολοι, Ἰούδας, Ἰωάννης, Θεολόγος, Ἀνδρέας καὶ ἄλλοι. Ὁ Ἰούδας μὲ ἐπιγραφὴν: «Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου ἐν Θεῷ πατρὶ ἡγιασάμενοις Ἰησοῦ Χριστοῦ τετιμένοις ἄκουσον θύγατερ καὶ ἶδε κλητοῖς». Μεσημβρινὰ ὁ Εὐαγγελισμὸς Θεοτόκου μὲ ἐπιγραφὴν: «Κλῖνον Κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπιλάθου τοῦ Λαοῦ σου», καὶ τὸ τοῦ Σολομώντος «Πολλὰ θυγατέρες ἐποίησαν δύναμιν, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι καὶ ὑπερῆρας πάσας». Ἀπέναντι ἡ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ ποιμένες, οἱ μάγοι Βασιλεῖς Μελκούμε, Ἰάσαρ, Βαλτάσαρ καὶ ὅλη ἡ σκηνὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως. Εἰς τὸν θόλον εἶναι Θεοτόκος μὲ τοὺς 12 προφῆτας ἐκεῖ ποῦ εἶναι ἐπιγραφὴ τοῦ Φραγκοπούλου «πολλῶν σοι τυχῶν κτλ.» Ἀνωθεν τῆς θύρας τοῦ κωδωνοστασίου ἐπιγραφὴ: Ἀρχὴ Εὐαγγελίου Ἰη-

μὲ ἐπιγραφὴν: «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν τὸ Κράτος σου ἀνήκουστον καὶ ἡ δόξα σου ἀκατάληπτος καὶ τὸ ἔλεός σου ἀμέτρητον».

Εἰς τὸν ὄροφον ὁ Ζαχαρίας, παρ' ὃν ὁ Χριστὸς τῶν προφητῶν τοὺς λόγους σωτηρίας ἐφύκειν ἐκ σοῦ Παρθένου. Τὰ ἐξαπτέρυγα, ὁ ἅγ. Δαλμάτος, δύο στύλιναι Συμεῶν καὶ Ἀλύπιος. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου Ὁ Χριστὸς ὁμιλῶν μετὰ τῶν ἀποστόλων: Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν ἀπέθανε καὶ χαίρω δι' ἡμᾶς ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ ἵνα πιστεύσῃτε. Ἀνατολικά καὶ δυτικά ἀπόστολοι. Καταντικρὺ τοῦ Λαζάρου ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Μεσημβρινὰ ὁ προφήτης Ἀαρὼν, ἄνωθεν ὁ Μελχισεδὲκ μὲ ἐπιγραφὴν: «Τύπον τὸ εἶδον τοῦ ξένου μυστηρίου θύτης Βασιλεὺς χρηματίσας καὶ λάρης».

σοῦ Χριστοῦ Υἱοῦ Θεοῦ, ὡς γέγραπται τοῖς προφήταις ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου δε κατασκευάσει τὴν ὁδὸν Κυρίου ἔμπροσθέν μου».

Εἰς τοὺς κίονας εἶναι ἡ Ἰασις τοῦ παραλύτου, ὁ Χριστὸς θεραπέυων τὴν ἐξηραμμένην χεῖρα, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Υἱοῦ τῆς χήρας τῆς πόλεως Ναὶν, καὶ τινες πάπαι Ρώμης

ΚΑΤΩ ΧΩΡΑ. — Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ ΤΟΥ ΒΡΟΝΤΟΧΙΟΥ

Ὁ ναὸς οὗτος δὲν ἔχει οὔτε τὴν κάτοπτον θέσιν καὶ τὸν κόσμον τῶν στοῶν τῆς Παντανάσσης, οὔτε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ταύτης τε καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἀλλὰ ὑπερτερεῖ πολὺ μὲν τούτου, πλείστον δὲ ἐκείνης κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἐγγράφων μνημείων. Διεσώθησαν τὰ ἀξιολογώτατα διὰ τὸν ἱστορικὸν πάντων τῶν ἐν Μυστᾷ μνημείων.

Ἐπὶ τοῦ πρὸς δυσμὰς τοίχου τοῦ δεξιοῦ παρεκκλησιου εἶναι ἐν ἰδιωτικῇ περιβολῇ ἐξωγραφισμένος Παλαιολόγος τις, ἴσως ὁ Ἀνδρόνικος Ἀσάν ὁ ἐξώσας τοὺς Φράγκους ἐκ τῆς Μεσσηνίας καὶ δωρησάμενος τῇ Μονῇ ταύτῃ τῆς Ὀδηγητρίας χωρία τινὰ περὶ τὰ Σκορτσά, ὡς δηλοῦται ἐν τῷ 4ῳ Χρυσοβούλλῳ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. Οἱ δὲ τοῖχοι τοῦ ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι ἀπὸ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ νάρθηκος εἰσὶ κατάγραφοι. Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ Χριστὸς ὑπερφυσικοῦ μεγέθους μὲ δυσανάγνωστον ἐπιγραφὴν, ἴσως «πρεσβείεις Κύριε τῆς σῆς ἀχράντου μητρὸς καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἐλέησον ἡμᾶς». Ἐπὶ τοῦ καναντικῶν τοίχου διασώζεται ἀμυδρὰ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ὁρθίας καὶ τὸν Χριστὸν παῖδα ἐν ταῖς ἀγκάλαις φερούσης καὶ δεχομένης προσφερόμενον αὐτῇ τὸν ναὸν ὑπὸ μοναχοῦ τινος γονυπετοῦς, πιθανῶς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Μονῆς καὶ πολλὰ ὑπὲρ αὐτῆς πονήσαντος Παχωμίου, περὶ οὗ ἐν τοῖς Χρυσοβούλλοις κατωτέρω πλείονα ὁψόμεθα. Ἡ περιβολὴ καὶ ἡ στάσις τοῦ προσφέροντος εἶναι ὁμοιοτάτη τῇ εἰκόνι Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου διὰ μουσειώσεως πεποιημένη ἐν τῷ πρὸναφ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῆς τοῦ Ζωοδότου τῆς ἐπιλεγομένης Μονῆς τῆς χώρας Καχοιᾶ Τζαμί. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀπέναντι τῆς εἰσόδου εἰς τὸ δωμάτιον τοίχου εἶναι ἐξωγραφισμένος ὁ Χριστὸς, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἀριστερὰ τῷ θεωμένῳ Αὐτοκράτῳ ἐν βασιλικῇ στολῇ ἔχων ἤδη τὸ πρόσωπον κατατετμημένον διὰ ξιφῶν καὶ λογχῶν, δεξιὰ δὲ τοῦ Βασιλέως καὶ ἀριστερὰ τοῦ μοναχοῦ καὶ μεταξὺ τοῦ μοναχοῦ καὶ σταυροῦ εἶναι γεγραμμένη ἐπιγραφὴ ἔχουσα οὕτως:

«Ὁ αὐτάδελφος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου
ἡμῶν Δεσπότη καὶ Βασιλέως Θεόδωρος
διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος
μετονομασθεὶς Θεοδώρητος μοναχὸς».

Εἶναι λοιπὸν ὁ Θεοδώρητος οὗτος μοναχὸς ὁ προτοῦ νὰ περιβληθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μεταλάβῃ τῆς ἀγγελοπρεποῦς πολιτείας καλούμενος Θεόδωρος, ὁ ὑπὸ τοῦ πρὸς πατρὸς θείου Θεοδώρου

τοῦ πορφυρογεννήτου ἀνατραφεὶς καὶ ἐκπαιδευθεὶς, διαδεξάμενος δὲ ἐκείνον θανόντα τὸ 1407 εἰς τὴν δεσποτείαν τοῦ Μωρέως καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς Μανουήλ, αὐτοῦ μεταβάντος εἰς Μυστρᾶν, βεβαίως τερον καταστὰς εἰς τὴν ἀρχήν.

Οὗτος ἠγάγετο γυναῖκα τὴν διαπρέπουσαν τῷ κάλλει, Κλεώπαν θυγατέρα τοῦ Μαλατέστα, ἀλλ' ὅμως ἔξ ἔριδος πρὸς αὐτὴν δις ἐπεχείρησε νὰ γένηται μοναχὸς καὶ πρὸς τοῦτο ἐκάλεσε τὸν ἀδελφὸν Κωνσταντῖνον ἵνα παραδῶσῃ αὐτῷ τὴν Δεσποτείαν. Περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ ἑαυτοῦ βίου καὶ ἀφ' οὗ δὲν ἐκρίθη ἄξιος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου διατρίβων ἐν Σηλυβρία περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετονομασθεὶς πιθανώτατα Θεοδώρητος.

Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου συγκινεῖ τὸν θεατὴν ζωνηρὰ κοινωνικὴ ἀντίθεσις· ἐκεῖ βλέπει τις τὸ μεγαλεῖον τοῦ κόσμου ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ταπεινότητα τῆς μοναχικῆς πολιτείας ἀφ' ἑτέρου. Δεξιὰ ἴσταται ὡς δεσπότης Μωρέως ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος φέρων ἀδαμαντοκόλλητον στέμμα καὶ πολυτελεστάτην στολήν, ἀριστερὰ δὲ ὁ αὐτὸς Θεόδωρος ὡς μοναχὸς Θεοδώρητος ἐν ταπεινῷ μοναχικῷ σχήματι.

Εἶναι καὶ ἡ πιθανώτατα ἰδέα.

ΤΑ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΑ

Ἀλλὰ τὸ μάλιστα λόγου καὶ θεᾶς ἄξιον διὰ τὸν περὶ τὴν ἱστορίαν διατρίβοντα εἶναι τὸ δεξιὸν τοῦ νάρθηκος δωμάτιον, διότι ἀπὸ τῆς θολωτῆς ὀροφῆς μέχρι τοῦ ἐδάφους σχεδὸν καλύπτεται ὑπὸ γραμμῶν. Εἶναι δὲ ταῦτα ἐπιγράμματα εἰς τριμέτρους ἱαμβικοὺς τῷ βασιλεῖφ γένει τῶν Παλαιολόγων τέσσαρες χρυσοβούλλοι λόγοι Μιχαὴλ Παλαιολόγου Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ νέου. Πτέρυγες ἀγγέλων καλύπτουσι τὰ κενὰ τῆς ὀροφῆς, χεῖρες δὲ βασιλεύουσιν ἄνωθεν τὰ χρυσοβούλλα ὥσπερ ἐκράτουν τὴν μεμβράνην, ἐφ' ἧς εἶχον γραφῇ, ἀνεπτυγμένην. Κάτωθεν δὲ ἐκάστου χρυσοβούλλου εἶχε ζωγραφηθῇ ἡ ἀπὸ τῆς μεμβράνης ἀπηρωχημένη χρυσοῦ Βούλλα, καὶ τοῦ ἑνὸς μὲν τῶν δημοσιευομένων χρυσοβούλλων διασώζεται κατὰ χώραν τὸ ἀντίγραφον τῆς Βούλλας εἰκονίζον τὸν Χριστόν, τῶν δὲ λοιπῶν τριῶν δὺς μὲν ἠφανίσθησαν μετὰ τοῦ καταπεσόντος τοίχου, τὸ τρίτον δὲ περισκαφὲν ὑπὸ κλεπτῶν βεβαίως ἐπωλήθη ἀναμφιβόλως εἰς μουσεῖόν τι.

Ἐχουσι δὲ τὰ κατὰ τὸ δωμάτιον τοῦτο ὧδε:

Χερσὶ θεϊκαῖς καρδία βασιλέως
τὰ χρυσοβούλλα ἔχοινε
δοῦναι ταδε χερσίν.

Θεὸς κύρος ἄρα ὑπένυξε Παλαιολόγοις
αὐτὸς δὲ ὁρᾶται Χριστὸς ἄνωθεν νέμων
τῆς σὲ τεκούσης τὸν πανευκλεῆ δόμον
Τοῖς αὐτοκράτορσι τοῖς εὐσεβέσι
τὴν εὐλογίαν εἰς διηνεχὲς κύρος
κυρῶν ἀναφέρετον αὐτῶν τὸ κλέος.

Τάδε χερσὶν ἐπαιρόμενος ἀγόνων νόων
ἐφ' ᾧν εἰκότως πάλαι λίαν ὑπέστη
Παχώγιος καμάτους.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Εἵπερ τι τῶν ἀπάντων χοῦμα καλλίστον καὶ προπεδέστατον τῷ
ἐκ Θεοῦ Βασιλεῖ πρὸς εὐφημίας καὶ δόξης, ὄγκου καὶ διόλου ἀρχῆς
ἀσφάλειαν ἔτι παρεδρεύουσιν αὐτῷ δικαιοσύνην εἶναι κρίσει καὶ
ἀληθείᾳ τοὺς λόγους αἰεὶ τῶν διοικουμένων σώζουσι. Δίκαιον γὰρ
τὸ θεῖον καὶ τοῦτο θεοφιλές, ὃ σταθμᾶται τῶν δικαίων τὰ ἡμέτερα εἰ
καὶ οὐδαμοῦ τὸν τῆς ἰσότητος νόμον διαδιδρασκόν δείκνυται. Σὺν
λόγῳ διαιτῆσει καὶ κρίνει Βασιλεὺς καὶ διὰ πάντα ὧν τις ἂν εἰσφέ-
ροι δεξιὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ κοινόν, φιλοφρόνως δέχεται καὶ πάν-
τοθεν ἐφ' ὑψηλοῦ καθήμενος ὥσπερ ἀδέκαστος ἀγωνοθέτης τῶν ἀρί-
στων τοὺς ὅπωςδήποτε τὰ βέλτιστα δρῶντας ταῖς προσηκούσαις τι-
μαῖς ἀμείψεται προτιθεὶς τὸ καλὸν εἰς τὸ μέσον ἐμίσθως καὶ
διαίρει ἑκάστῳ πρὸς τὸ ἐκεῖνα κατορθοῦν καὶ γέρας ἄξιον ἐπεὶ καὶ
μόνος, εἰ θέμις εἰπεῖν, δύναμιν θεόθεν εἰς τύπον δημιουργίας εἴληφε
μεταποιεῖν καὶ ἄλλοιοῦν... λείρα καὶ παράγειν ἐκ ταπεινωτέρου σχή-
ματος εἰς καινότερων ὀνομάτων μεταμείψεις καὶ ἀξίαν κατ' ἀρχοντα
εὐπρέπειαν εἰς τὸν αἰῶνα πάντα καὶ συμπαραμενεῖ τὸ κῦδος ἀναλ-
λοίωτον σώζον τοῖς ἐξ αὐτῶν τὸ τῆς τύχης σέμνωμα καὶ τὸ τῆς μνή-
μης αὐτῆς ἐντεῦθεν οὐδόλως σβέννυται. Διὸ καὶ παρὰ πάντων ἄμιλλα
πρὸς τὸ καλὸν περὶ τὴν ἀσκήσιν τῶν ἀξιολόγων ἔργων ἐγγίνεται εἰς
αὐθαιρέτους ἀποδιδόμενοι πόνους εἰς ἓν τι τέλος χρηστὸν ὀρῶντες τὴν
τῶν εὖ καὶ καλῶς διηγωνισμένων εὐκλειαν οὐκ οὐκ ἀργῶς καὶ ἀνει-
μένως ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν διάκεινται, νυττόμενοι δὲ προσφιλῶς καὶ
ἀσμένως ὁμοῦ καὶ μάλα θερμῶς τῶν καλλίστων ἄπτονται καὶ χρη-
σιμοὶ καὶ κοινωφελεῖς καθίστανται καὶ ἀντιδίδουσι πρὸς εἰς ἅπαν
τῇ θεοφιλεῖ καὶ θεοκυβεργήτῳ βασιλείᾳ κατὰ γνώμην, ἔκβασις αὕτη
γὰρ ἔννομος ὡς ἀληθῶς ἐπιστάσια καὶ τῆς τοῦ θρόνου περιωπῆς κα-
τόρθωσις ἢ δεῖ κορηπιδωма καὶ θεμέλιον ὑποβεβλήσθαι πρώτας τὴν
εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, οὐ μνημονεύειν μᾶλλον ἢ τὸν ἄερα εὖ πνεῖν χείρων
κυρίου τοῦ ἀληθῶς Θεοῦ πρὸς ὃν ἡ διακόσμησις ὁρατὸν ὥδε πραγ-
μάτων καὶ τῶν τελειοποιημένων δωρημάτων ἔφεσις. Μαροῦρία δ' ἂν
εἶεν ἀντὶ πάσης στήλης ἐμφύχου τοῦ σφόδρα θεοσεβεῖν ἢ τῶν ἐκκλη-
σιῶν ἀπασῶν φροντίς, ἢ περὶ θείου καὶ ἱεροῦ σηκοῦ, καὶ νέων καθ'
ὅσον ἐγχωρεῖ φιλοκαλία καὶ πρὸς σύμπαντα εὐπρεπῶς ἐπίδειξις καὶ
πρὸς γε τῇ χειρὶ καὶ γνώμῃ φιλοτιμώτατα γησιῶν λατρευτὰς θε-
ραπεύειν Θεῷ καὶ τῶν εἰς τὸν πνευματικὸν τεινόντων ἔρωτα τῆς
ἀγγελοπρεποῦς πολιτείας ἐξ ὅλης ψυχῆς συναίρεσθαι. Τοῦτο καὶ πά-
λαι τοῖς ἄνω χρόνου πρὸ ἡμῶν βασιλεύουσιν ἱκανῶς διώκεται, τῇ
δὲ ἡμετέρᾳ Βασιλείᾳ τῇ τοῖς ὅλοις προουργαίτερον καὶ ἀξιώτερον
εἰς προνοίας λόγον. Εἰ γὰρ ἐν κυρίῳ μεγαλυχεῖσθαι χρή, τοῦτ' ἔγνω-
μεν καὶ μεγαλοπρεπὲς εἰς Βασιλέως εὐκλειαν ἀθάνατον ἀληθῶς καὶ
τῶν πιστευομένων διαρκῇ δι' αἰῶνος καὶ τὴν διαδοχὴν ὁμοῦ καὶ

τοῦ κράτους τὴν αὔξησιν εἰ τὸν ἐνόντα τρόπον σπεύδοντες τὰ θεοφιλῆ ποιοῦμεν καὶ βασιλικῶ ὥς φύσι τῷ πῆχει πάντα διαφέρομεν εἰς τὴν τῶν θείων τιμὴν τε καὶ θεραπείαν μηδενὶ τὰ πρωτεῖα παραχωροῦντες φέροσθαι. Ταῦτ' ἄρα καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸ πρῶτον μετὰ παρησίας ἐλευθερίαν τῶν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐθῶν θεῖος ἔρως καὶ παντοδαπῶς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀνέφλεξε καὶ ζήλος τῆς τοῦ θείου οἴκου καὶ σεμνῆς ἀγαλίας καὶ καλλονῆς. Καὶ συμβαλλόμεθα τῇ χρεῖα ταύτῃ πανταχῇ πλείστον ὅσον καὶ μεῖζον ἢ κατὰ ἄνθρωπον τὸ βούλημα καὶ κόρος οὐδεὶς ἀειδήποτε δεξιὰν προτείνει τοῦτοις γινομένους ἔξω κότιμου καὶ τῆς ἐν τούτῳ σχέσεως πτερῶ πνευματικῆς ἐργασίας ὑπεριπταμένης τῇδε τῶν ρεόντων καὶ ἄνω τρέχουσιν· τὸ γὰρ διδόναι τοῦτοις δανείζειν Θεῷ μᾶλλον ἐν τῷ παραπίκτῳ λαμβάνομεν οἷς ἂν δωροῦμεθα αὐτό. Ἄμει δὲ ἔρε·ν ὁ λόγος ὅτι καὶ συνεργοί πως κατὰ τὸν τοῦ χριστοκήρυκος Παύλου λόγον τελοῦμεν εἰς οἰκοδομὴν τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως. Διὰ δὴ ταῦτα πᾶσι μὲν τὸ μεγαλόδωρον εἰσενεκτέον ὥς ἐρρέθη τῷ λόγῳ ἥτινα οὖν εὐδοκίμοις λειτουργίαν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἀρχήν. Τοῖς δὲ χωρὶς συνταξιαμένοις, ἀσκητικὴν ἀνηρημένοις βιοτὴν καὶ μονότροπον καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀσράτων δυσμενῶν ἐνδεδυμένοις πινοπλίαν διηφιλεστέραν ποιητέον εἰς τὴν πρόνοιαν ὅσῳ μάλιστα καὶ εἰς Θεὸν αὐτὸν τὰ τῆς τιμῆς· ὁμοῦ καὶ χάριτος διαβαίνειν καὶ πολλαπλοῖς παρὰ τῆς ἄνωθεν δεξιᾶς ἀντιμετρεῖται μισθὸς καὶ παντοδαπῶς εἰς ὄνησιν· ἄγρυπνοι γὰρ εἰσὶν ἱκέται Θεοῦ καὶ πρόσβεις περὶ τῆς τοῦ κράτους καὶ τοῦ κόσμου παντὸς συστάσεως.

Εἰ δὲ δὴ καὶ σμικρὸν εὐδοκίμημα παρ' οἰφδῆποτε φαινόμενον ἀμοιβὴν λαμβάνει τίποτ' ἂν εἰς ἀξιοχρεῶν λογισθεῖ χάριν, ἐνθα πλείστων καλῶν ἐπιτηδευμάτων σύρροια, καὶ οὐ σείρα τις ὥστε χρυσία τοῦ ἀξιεράστου ἡθους καὶ τρόπου.

Οὐχ ἅπλοῦν εἰσφέρειν τοῖς ὅλοις ἀλλὰ καὶ πολυειδὲς τὸ χρήσιμον. Εὐνοίαι γὰρ εἰλικρινῆς ἐνταῦθα πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν εὐρηται πυρσευομένη καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Θεοῦ καὶ ζήλος καὶ γνώμης εὐ· ὑ· της καὶ τοῖς πράγμασι μετὰ συνέσεως ἐμπειρία καὶ πόνου καὶ ἰδρωτός ἀσκητικοῦ γνωρίσματα, ὧν εἰς ἀνὴρ εἰς μίαν ἀρμονίαν συνάψας εὐφυνέστατα πάντα φαίνεται ὁ τιμιώτατος καθηγούμενος οὐκοσὶ τῆς εἰς τὸν Μυζηθρᾶ διακειμένης σεβασμίας μονῆς ἀρχιμανδρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος (κυρὸς Παχώμιος). Διὰ ταῦτα δυσωπεῖ τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν ἡμῶν καὶ κινεῖ σὺν τῷ δικαίῳ τὸ παρ' αὐτῆς φιλάνθρωπον. Ἐφθασε μὲν γὰρ προβῆναι πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου καὶ δι' αὐτῆς διάφορα δικαίωματα τῇ κατὰ τὸν Μυζηθρᾶν διακειμένην σεβασμίᾳ Μονῇ τῆς βασιλείας μου τῆς ἰδρυθείσης παρ' αὐτοῦ τοῦ τιμιωτάτου ἀρχιμανδρίτου καὶ πρωτοσυγκέλλου, κυροῦ Παχωμίου ἐπ' ὀνόματι δὲ τετιμημένη τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄρτι αὐτὸς ἐξητήσατο γενέσθαι ἐπ' αὐτῆς καὶ χρυσό· βουλλον τῆς βασιλείας μου καθ' ὅλων τῶν πᾶσι καὶ πᾶσαν ἐλευθερίαν ταύτῃ δὲ τῇ σεβασμίᾳ μονῇ καὶ τοῖς αὐτῇ προσοῦσιν ἐπειδὴ οὖν καὶ διοριζόμενα τὰ τῆς τοιαύτης παρακλήσεως αὐτοῦ ἐτοιμῶς προσδεξα·

μένη ἡ Βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ βραβεύει αὐτῷ τὸν παρόντα χρυσόβουλον (ΔΟΓΟΝ) αὐτῆς δι' οὗ κελεύει μὴ ἐνοχλεῖν τὴν εἰρημένην σεβασμίαν μονὴν τὴν κατὰ τὸν Μυζηθρᾶν τὴν ἐπ' ὀνόματι τετιμημένην τῆς πανυπεράγγου ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένην τοῦ Βροντοχίου μετὰ πάντων τῶν προσεπικυρωμένων αὐτῇ μετοχίων καὶ κτημάτων καὶ ἔχουσιν οὕτως. Ζευγαλατεῖον, ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Βρουσιώτου ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ, μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ διοφθάλμου μυλῶνος. Εἰς τὴν τοποθεσίαν τὴν λεγομένην τοῦ Καλυβίτου γῆν μοδίων ἑκατὸν πενήκοντα.

Ἔτερα ἐν διαφόροις τόποις μόδια καὶ αὐτὰ ἑκατὸν πενήκοντα Ἀμπελῶνες, δένδρα ἐλαϊκὰ καὶ ἔτερα ὁπωροφόρα διάφορα. Πάροικοι ἐν τῇ περιοχῇ Μυζηθρᾶ ἐν διαφόροις τόποις. Μυλῶνες διόφθαλμοι. Ἀγρίδιον εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον τοῦ Φιλητοῦ. Τὸ λεγόμενον δραγοβλαστον ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Μετόχιον τιμώμενον εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπι-

Μεγαλοπρεπὴς αἰετὸς τὸ σύμβολον τοῦ εὐαγγελιστοῦ
Ἰωάννου ἐκ τοῦ Μουσείου Μητροπόλεως

(ἐκ τοῦ Λευκ. Κ. Γεωργιάδου Φωτ. ὁς. Μ. Καλῆς Χρηστάκου)

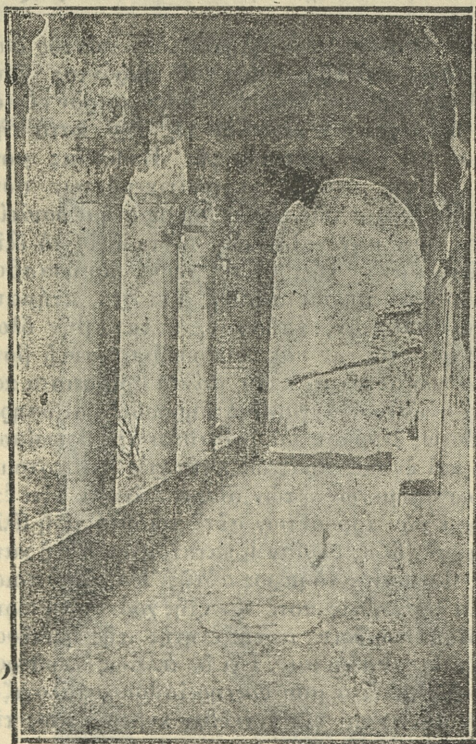
λεγόμενον Καλογωνία μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων, ἀμπελίων, χωραφίων, δένδρων (ἐλαϊκῶν). Ἔτερα καρποφόρα, μυλῶνα ἕτερον ἐγγὺς τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ Γεφυράτου δι' ἄρδεαν τῶν τοιούτων χωραφίων. Ἀγρίδιον τὸ καλούμενον Ἀτοβα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων ἕτερον μετόχιον περὶ τὸ Ἔλος εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου Βασιλείου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων. Χωράφια καὶ μυλῶνας εἰς τὸ Μουχλί. Ἔτερον μετόχιον τιμώμενον τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τιμώμενον καὶ λεγόμενον τοῦ Βροντοχίου μετὰ τῶν προσόντων αὐτῷ χωραφίων παροίκων, ἔτι δὲ καὶ μυλῶνος. Ἔτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον, καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Μολόχου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων.

Τὰ πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπηρείας καὶ ὀχλήσεως καὶ παντὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσεται τῇ ἰσχυρί καὶ τῇ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς Βασιλείας μου καὶ οὔτε τῶν παρὰ καιρὸν εὖρισκομένων εἰς καθολικὴν καὶ περιέχουσιν κεφαλὴν τῇ: τὴν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἀπάσης χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς Βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τινος ἄλλο τῶν ἐν αὐτῇ μερικῶς κεφαλατικευόντων οὔτε τοῦ τὴν χρηματικὴν καθολικὴν ἐνοχίαν τῶν ἐκεῖσε δημοσίᾳ καὶ δουλείᾳ κατέχοντος οὔτε παρὰ τινος οὔτε μὴν καὶ παρὰ τούτων εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ ποιήσασθαι ὑποσπίσεται ἢ τοιαύτη Μονὴ ἢ τὰ προσόντα αὐτῇ μετόχια κτήματά τε καὶ πράγματα εὐανδρήτητα ἀφαίρειαν, ἐπήρειαν, κατατριβὴν ὅλως ὀχλήσιν ἐπιθεσιν. Παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα αὐτῇ βούλεται ἢ Βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι κατὰ πάντα ἀδιάρσειστα καὶ ἀναπόσπαστα, τὰ ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγραφίας δημοσίας καὶ ὑπηρετικῶν συζητήσεων ἡγοῦν δόσεως ἐννόμου καὶ καταθέσεως βρωσίμων καὶ ποσίμων εἰδῶν ἄλλα δὴ καὶ ἑτέρας πράξεως κατὰ χώρας ἐπερχομένης καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἢ τῶν ἄλλων πάντων ἔξει ἐπ' ἀδείας ἀπατεῖν ἐπ' αὐτῆς καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ τοιοῦτό τι ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπάντων εἶδος προξενεῖν ὅλως ζημίαν ἢ κατατριβὴν αὐτῇ καταναγκάζειν καὶ καθέλκειν εἰς ἀγγραφίας τὸ μέρος αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἐπαγαγεῖν καὶ ἐπηρεάσαι βουλευθεὶς ποτὲ τὸν ἐξῆς χρόνον τῇ εἰρημένῃ σεβασμῇ Μονῇ καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ ἐτηγῆς τῆς ἡμετέρας πρόσταγης καὶ θελήσεως καταδικασθήσεται. Ἐτι δὲ τελείως ἐλευθέραν βούλεται καὶ ἀνεπηρεάστον ἢ Βασιλεία μου διατηρεῖσθαι καταλογισμένη ὡς τῆς Βασιλείας ἡμῶν μόνης καὶ τῆς ἐντεῦθεν κυβερνήσεως τῆς προσηκούσης ἀξιούται.

Ἐτι γὰρ μὴν (σὺν τούτοις οὐδεὶς τῶν ἀποστελλομένων ἐκεῖσε) πατριαρχικῶν ἐξάρχων γενήσεται τις κατατριβὴ τῇ τοιαύτῃ σεβασμῇ Μονῇ οὔτ' ἐνόχλησις οὐδεμία οὔτε ἐπιβαλοῦσιν αὐτῇ ἢ τοῖς παροῦσιν αὐτῇ ὥστε κατατριβὴν ὅλως καὶ ζημίαν τινὰ προξενεῖν ἐν αὐτοῖς. Πατριαρχικὴ μνήμη καὶ ἔστι καὶ ἔσται καὶ ἐπ' ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐνθεσιν, καὶ τάξιν. Ὑπὸ ἀρχιερατικὴν ἐπίστασιν ταττομένη ἔξη μὲν ἐπίστασιν ὡς εἴρηται πατριαρχικὴν καὶ μνήμη συνήθως τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν ταῖς κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστίαις ἔσεται καὶ πνευματικῇ ἀνάγκαις ἐν πράγμασι κινούμενος ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως ἀξίους. Οὐ μὴν τὰ τοιαῦτα ἐξετάζειν καὶ ἐπικρίνειν (γὰρ) διεύλυτον

τὴν ἄδειαν ἔξουσιν, ἐν αὐτῇ οἱ εἰρημένοι Πατριαρχικὴ (ἐξάρχου), ἀλλ' ἡνίκατε τοιοῦτον ἐπισυμβαίνει τῇ τοιαύτῃ Μονῇ διακρίσεως πνευματικῆς ἐξετάσεως ἀρχῆς εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εὐρισκόμενόν τε τηνικαῦτα ἀγιωτάτον Πατριάρχην Οἰκουμενικὸν εἰς τιν ἀγιωτάτην μεγάλην τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν καταντήσῃ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως καὶ παρ' αὐτοῦ ἐξετασθῆσεται καὶ τὴν ὀφειλομένην ἔξει καλὴν κατάστασιν κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων τάξιν.

Ἄλλὰ μὴν καὶ ὁ ἡγουμενεὺς αὐτῆς ἀδιάσειστος ὀφείλει καὶ ἀνενόητος διεξάγειν τὸ κατ' αὐτήν. (Καὶ τοῦτο πάντων) ἔσται τὸ ἀνε-

νόητον καὶ ἀπρόσκοπον δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς καὶ τὴν καλὴν τοῦ τῆς ἐργασίας καὶ διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἀπ' αὐτῆς προσλεύσει καὶ ἀνατρέψει. Ἄλλὰ γὰρ οὐκ ὀφείλει μεθίστασθαι τῆς ἡγουμενίας καὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας (εἰ μὴ πάντως ἀναφανείῃ) προδήλως κατεγνωρισμένος καὶ ταύτης ἀνάξιος. Αὐτὴν γε μὴν τὴν πνευματικὴν προστασίαν τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς τὴν ἡγουμενίαν οὕτως ἀναδέχεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσεσθαι ἐκλεχθήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων τῶν ἀσχομένων μοναχῶν ὁ δοκιμαζόμενος ἅγιος εἴτα μετὰ τινων μοναχῶν ἀναδραμεῖται ἐν ταῦθα εἰς τὴν θεομεγάλυντον καὶ θεοδόξαστον Κωνσταντινούπολιν, καὶ κατὰ τὸ εἶκος παραδίχθει

Στοὰ Βυζαντινοῦ Ναοῦ

Ἡγουμανίας.

παρὰ τοῦ τηνικαῦτα ἀγιωτάτου Πατριαρχου

Οὕτω δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν σφραγίδα δέξεται τῆς ἡγουμενίας καὶ τὴν πνευματικὴν θείαν καὶ ἔννομον τάξιν καὶ συνήθειαν. Καὶ λοιπὸν ἐξῆς ἐγχειρισθῆσεται αὐτῷ παρὰ τῆς Βασιλείας μου καὶ τοῦτο κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν δικανικὸν σύμβολον τοῦτο παριστῶν εἰς ἐπιδήλωσιν πάντων ὡς Μονὴ Βασιλικὴ καὶ ταῖς ἄλλαις συναριθμεῖται Βα-

σιλικαῖς Μοναῖς καὶ καθόλου γε δεφείλει καὶ τιμὴν καὶ ἐλευθερίαν καὶ ἀνενόχλησιν ἀπωλαύειν πάντος αὐτήν. Εἰς γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὄλων ὡς διαλαμβάνει βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ διαμονὴν ἀσάλευτον ἐπεχορηγήθη ὁ παρὼν χρυσόβουλος λόγος τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιόνης τοῦ ἑξακτῆς χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ἔτους. ΜΧ 1313.

Ὁ ἀνωτέρω πρῶτος χρυσόβουλλος λόγος, γράφουν τινὲς τῶν ἀρχαιολόγων ὅτι εἶναι Μιχαὴλ Παλαιολόγου τοῦ πρώτου, ἄλλοι ὅτι εἶναι Μιχαὴλ τοῦ νεωτέρου υἱοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος· ἀλλ' ἐν τῷ δευτέρῳ χρυσοβούλλῳ βλέπομεν τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον καλοῦντα πολλάκις πατέρα τὸν γράψαντα τὸν πρῶτον χρυσόβουλλον, ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι θὰ εἶναι ὁ Ἀνδρόνικος ὁ γέρον καὶ ἔγραψαν μὲν τινες ὅτι ὁ δευτέρος χρυσόβουλλος λόγος εἶναι τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος, ἀλλὰ φαίνεται καθαρὰ τὸ ὄνομα Μιχαὴλ καὶ ὁ Μιχαὴλ θὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ πατρὸς του.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Οὐδὲν οὐδενὶ τοσοῦτον κόσμου καὶ σπουδῆς μετέχειν ἔδοξεν ὥς τῇ Βασιλείᾳ μου καὶ δι' εὐχῶν καὶ διὰ πάσης γίνεται, (τῷ ἀγίῳ μου) αὐθέντῃ καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ αὐτῆς ταῦτά φρονεῖν, ταῦτά φθέγγεσθαι τῶν αὐτῶν καὶ βουλευμάτων καὶ θεσπισμάτων ἀπρὶς ἔχεσθαι, σὺν αἰδοῖ καὶ φίλτρῳ γίνεσθαι ἥν ὥσπερ μία τις συμφωνία καὶ κρᾶσις μουσικῇ χειρὶ Θεοῦ καὶ δυνάμει καλῶς ἡμοσμένη καὶ διὰ βίου παντὸς κινουμένη καὶ μήτε ἡ ἐμμελὲς βασιλεία ἡμῶν ἄγοιτε βέλπιστον ἡμέρως τε καὶ ὁμαλῶς λειαινόνσα τὰ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ χριστιανικοῦ πληρώματος καὶ πολιτεύματος καὶ πολιτεῖματα καὶ ἠθικὸν βίον καὶ πράγματα καὶ μὴδ' εἰκῇ μὴδ' ἀτάκτως μὴδ' ὁμοῦσως, (ὡς ἔπος, εἰπεῖν καὶ ἀμφελῶς εἶη φερόμενον), ἀλλ' εὐδοκία μία καὶ χεῖρ ἀμειχρὸς μία Θεοῦ παντοκράτορος διὰ μιᾶς γνώμης καὶ γλώττης συμφώνως τῆς Βασιλείας ἡμῶν τῶν κοινῶν καὶ πόλεων καὶ πραγμάτων καὶ ἀνθρώπων ἀντέχοντό τε καὶ συναίροιο προΐσταμένης τῆς παναχράντου καὶ πατριάρχου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος. Οὕτω μὲν οὖν τῇ βασιλείᾳ οὔτε φιλοτιμότερον οὔτε θεοφιλέστερον οὔτε ἄλλως ἥδιον καὶ σεμνότερον οὔτε ἔστιν οὔτε δεδόκται, ἀλλὰ διὰ πάντων συμφωνεῖν καὶ διερευνᾶσθαι καὶ ζητεῖν ὅσον οἶδον τε ἔδωκ τὴν προσήκουσαν καὶ φίλτρου περιουσίαν καὶ θεραπείας ὁδὸν ἅπασαν εἰσφέρειν, γνώμης τε καὶ φρονήματος καὶ ἐπιταγμάτων τῶν αὐτῶν ἔχεσθαι τῷ ἀγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ Βασιλεῖ τῷ πατρὶ τῆς Βασιλείας μου πάντα θεοσεβῶς καὶ φιλοτίμως πάντα εὐεργετικῶς πάντα κοινοφελῶς πραγματευομένων καὶ τάττοντι. Ὅτι δὲ καὶ ἀνδρῶν τὸν τεθνεῶτα βίον ἐλομένων καὶ γῆς ἀποκεχωρηκότων ἔτι ζώντων καὶ τιμώντων ἀρετὴν καὶ Θεῷ προκοιμειωμένων καὶ συνημμένων αἰτήσεις ἡμέρως δέχεσθαι καὶ εἰς πέρας ἄγειν θεοφιλέστατον ὁμοῦ καὶ βασιλικώτατον ἂν εἶη, τίς ἂν ἀμφιβητήσῃ, ἥ τις οὐκ ἐφόδιον ὁμολογήσῃ; Καθ' ἅπας μὲν γὰρ εἰπεῖν φιλοτιμίαι πάσαι καὶ εὐεργεσίαι καὶ διαδόσεις χάριτες δωρεαὶ βασιλεῦσιν οἰκειότατα, οὐ γὰρ ἐξίσταται οὐδὲ φρονοῦνται καὶ διαμῖναι ἀλλὰ παρέχονται πρὶν ἑτέροις χαρίσασθαι δι-

πλὴν τινὰ καὶ πολλαπλὴν καρποῦνται κτῆσιν χαρισάμενοι, οἷς εἰκὸς
χαρίσασθαι καὶ οὕτω διδόντες προσλαμβάνουσι δόξης καὶ φιλοτιμίας
κέρδος ἀποκομιζόμενοι καὶ κατὰ τούτῳ γεωργοῦντας πλείστους τοὺς καρ-
ποὺς προσλαμβάνοντες καὶ γὰρ οὕτω ἔχει καὶ τὰ κοινὰ καὶ μεγάλα φι-
λοτεχνήματα τοῦ διακόσμου τούτου χειρὶ πλουσιωτάτη Θεοῦ δημιουργοῦ

Δικέφαλος ἄετός
ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ νου Μητροπόλεως.

(Ἐκ τοῦ λευκώματος τοῦ κ. Γεωργιάδου).

γούμενα καταπέμπων μὲν ἥλιος ἐκάστοτε τὰς ἀκτῖνας οὐδέποτε ἐφωρά-
θη ταύτας ἀφιεῖς ἐλάττω· γῇ δὲ ταύτην δεχομένη καὶ τὰς παρ' αὐτῆς
ἀνίσχουσα γονὰς εἰς δένδρα μὲν ἔθηκε φυτῶν ὥραν καὶ καρπῶν ἀπ' ὧ-
των φράσιν οὔτε τοῦ μεγέθους οὔτε τῆς δυνάμεως πενίαν τινὰ ἤσθετο
ἐκ τῆς οὐτοῦ δαφυλοῦς χορηγίας ἐπιχωριάσασαν αὐτῇ. Οὐκ οὐν οὐδὲ βα-
σιλέως χεῖρ διὰ πάντα τὴν παρ' αὐτῆς ἀκτῖνα, δαφυλῇ Θεοῦ πέμποντος
ἀφιεῖσα πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ καθισταμένοις οὔτε ἂν ποτὲ ἀπορήσειεν.
Οὕτω μὲν οὖν ἅπασιν τοῖς ἀρχομένοις καὶ δεδομένοις δῶρα καὶ χάριτας

ἀφικνεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ Θεοῦ βασιλέων καὶ φιλοτιμίαν ἔχει καὶ κέρ-
δος μέγιστον, μάλιστα δὲ ὅταν οἱ τὰς αἰτήσεις ποιοῦμενοι, Θεῷ τὸν
ἑαυτὸν βίον καθιερώσαντες ἀντάλλαγμα καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις
ἅπασιν ἔκείθεν τῆς χρηστότητος πλοῦτον κομίζονται τε καὶ διαχέουσιν.
Οὐδὲ γὰρ εὐλογον τοῖς μὲν ἀνυπνότατοις ὄμμασι πρὸς τὸν παντόπτην
ὀφθαλμόν τε καὶ φύλακα βλέποντα καὶ βασιλεύσιν καὶ πᾶσιν ἀνθρώ-
ποις ἴλεων Θεὸν ἀπερογάζεσθαι, τοὺς δὲ πρὸς τὰς αὐτῶν αἰτήσεις ἐχομέ-
νους τοῦ προσήκοντος καὶ ἀναγκαίου μὴ φιληκόως μηδὲ προσηνώς ἔ-
χειν· καὶ Θεοῦ μὲν ὠτασμπιθῆ καὶ φιλάνθρωπα πρὸς τὰς αὐτῶν ἀνοιῶ
γινῆσθαι φωτίας, βασιλεύων δὲ ἀκοαῖς θύραις ἐπιτ.θῆναι, πρὸς τοὺς
τούτων προσιόντας ἱκετηρίαῖς. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἅγιός μου αὐθέντης
καὶ Βασιλεὺς ὁ πατήρ τῆς Βασιλείας μου ἀρετὴν εἶπερ τις τῶν προ-
τέρων Βασιλέων καὶ πάντων μάλιστα ἀνθρώπων καὶ σεβόμενος καὶ τι-
μῶν, ἔφθασε μὲν ἐπὶ πολλοῖς ποροστάγμασι τε καὶ διαφόροις δικαιοῦμα-
σι καὶ Χρυσοβούλλου λόγου ἐπιβραβεύσει ἐπικυροῦν ταῦτα τῇ κατὰ
τὸν Μυζηθρᾶν διακειμένη σεβασμίᾳ Μονῇ τῆς Βασιλείας ἡμῶν καὶ
ἐπ' ὄνόματι τετιμημένη τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος
τῆς ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου διὰ τὴν ἀρετὴν τε
καὶ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν τοῦ ἀνεγείραντος καὶ συστησαμένου ταύ-
την τιμωτάτου μεγάλου πρωτοσυγγέλου Πελοποννήσου κυροῦ Παχω-
μίου. Ἐπεὶ δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ τὴν βασιλείαν μου κατὰ τὸ παρὸν ἡτή-
σατο καὶ πικρὴ κλήτευεν ἵνα τύχη καὶ παρ' αὐτῆς χρυσοβούλλου συμφω-
νοῦντος καὶ συνεπιστηρίζοντος τὴν εὐδοκίαν καὶ τὸν δοισμόν τοῦ χρυ-
σοβούλλου λόγου τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ Βασιλέως τοῦ πατρὸς τῆς
Βασιλείας μου τὴν τοιαύτην αἴτησιν καὶ παράκλησιν αὐτοῦ τοῦ τιμω-
τάτου μεγάλου πρωτοσυγγέλου τῆς Πελοποννήσου κυροῦ Παχωμίου
ἐτοιμῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου τὸ μὲν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ
πνευματικὴν πολιτείαν καὶ ἀγωγὴν καὶ ἀσκητικὴν ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν
ζῆν ἐλομένοις εὐδοκίμῃσιν καὶ τὸν τῶν κοινῶν πραγμάτων ζῆλον καὶ
καθαράν καὶ διάπυρον εὐνοιαν ἣν τρέφει πρὸς τὴν βασιλείαν μου, μί-
λιστα δὲ καὶ διὰ πάντων σὺν ἄλλοις τε καὶ συμφωνεῖν συμφέγγε-
σθαι καὶ ἐπὶ τοῖς αἰ τοῖς εὐδοκιμεῖν βουλομένη καὶ σπεύδουσα πάντα
τρόπον ἡ Βασιλεία μου τῷ ἁγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ αὐ-
τῆς τὸν παρόντα Χρυσόβουλον ΛΟΓΟΝ ἐπιχορηγῇ καὶ ἐπιβραβεύει
αὐτῷ, δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται καὶ ἡ βασιλεία μου κατὰ τὴν πε-
ρίληψιν τῶν προσόντων τῇ διαληφθεῖσῃ σεβασμίᾳ Μονῇ τῆς βασιλείας
μου τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῇ πανυπεράγνῃ δεσποίνῃ καὶ θεομή-
τορῃ τῆς ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου Χρυσοβούλ-
λου λόγων τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ Βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς
ἐλευθέρων παντάπασιν εἶναι καὶ ἀνερόκλητον μετὰ πάντων τῶν προσ-
κεκυρωμένων αὐτῇ μετοχίων καὶ κτημάτων καὶ ἔχουσι κατὰ μέρος
οὕτω. Ζεύγηλατίον ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἑκαῖος ποταμοῦ τοῦ ἐπιλε-
γομένου Βρυσιώτου ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ μετὰ τοῦ ἐν αἰτῷ διοφθάμου
μυλῶνος. Εἰς τὴν τοποθεσίαν τῶν λεγομένην τῶν Καλυβιδῶν γῆν μεδί-
ων ἑκατὸν πεντήκοντα. Ἀμπελῶνες, δένδρα ἐλαϊκὰ καὶ ἕτερα ὀπωροφό-
ρα. Πάροιχοι ἐν τῇ περιορῇ τοῦ Μυζηθρᾶ ἐν διαφόροις τόποις. Μυλῶν

διόφθαλμος καὶ ἀγρίδιον τὸ εἰς τὸν τόπον καλούμενον τοῦ Φιλητοῦ. Τὸ λεγόμενον τὸ δραγοβιαστὸν ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Πάροικοι τέσσαρες εἰς τὴν Δέλβιναν. Μοῦνδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ ἐπικεκλημένου τοῦ Πελάτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον

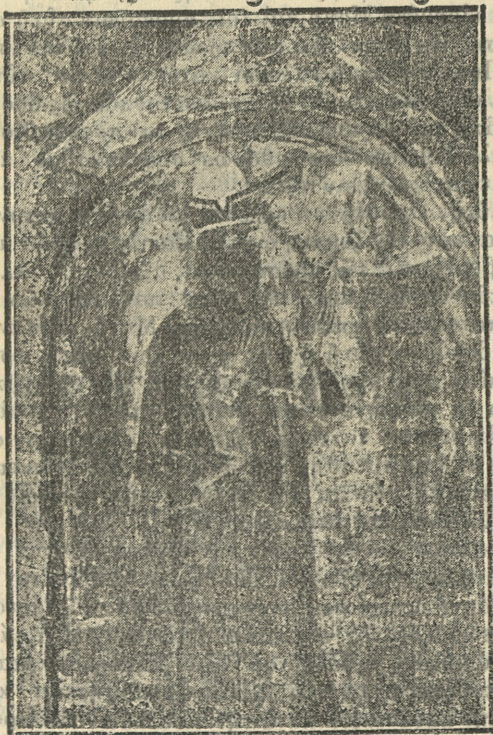

Ὁ Χριστὸς ὁνομάσιον ἐπιπιδόγλυρον
(Ἐκ τοῦ Μουσείου Μητροπόλεως Μυστρᾶ)

τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον Καλογωνία μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων τῶν ἐκεῖσε χωραφίων καὶ λοιπῶν δικαίων, ἔτι δὲ καὶ τοῦ αὐλακίου ὕδατος οὗπερ λαμβάνει τὸ μέρος τούτου. Μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου τοῦ ἐπικεκλημένου τοῦ Κανουλοῦ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων, ἀμπελίων, χωραφίων, δένδρων, ἐλαϊκῶν, ἔτερα καρποφόρα, Μυλῶνα ἕτερον ἐγγὺς τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ Γεφυροῦ δι' ἄρδεϊαν καὶ τοιούτων χωραφίων. Ἀγρίδιον τὸ καλούμενον ἄτοβα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Ἅτερον μετόχιον περὶ τὸ Ἔλος τὸ ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγ. Βασιλείου μετὰ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ παροί-

κων, Χωράφια καὶ μυλωνάζεις τὸ Μοχλί. Ἐτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγ. Θεοδώρου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Βροντοχίου μετὰ τῶν προσόντων αὐτῇ χωραφίων παροίκων, ἔτι δὲ καὶ μυλωνός. Ἐτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Μολόχου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ ὧν κέκτηται χωραφίων. Καὶ ἔ-

τερον μονύδριον εἰς τὴν Ἀνδρουσαν εἰς ὀνοματιμώμενον τῶν τιμίων ἀρχιστρατήγων τῶν ἀνω δυνάμεων καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Λιγύδη μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ ὧν κέκτηται χωραφίων. Τὰ πάντα πάσης ἀνώτε-
ρα ἐπηρείας καὶ πάσης ὀχλήσεως καὶ παν-
τὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσεται τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος Χρυσοβούλου ΛΟΓΟΥ τῆς Βασιλείας μου καὶ οὔτε παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς εὐρισκομένων εἰς καθολικὴν ἐνοχὴν τοῦ κεφαλατικίου τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἀπάσης χώρας καὶ τῶν Καστρῶν τῆς Βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τίνος ἄλλου, ἀλλ' οὔδε τῶν ἐν ταύτῃ μερικῶς κατὰ τόπους κεφαλατικευόντων, οὔτε

Ἐρμάνου ἢ Λάσκαρης Χανταίικης
ἐκ τοῦ Ἰβυζαντινοῦ Ντοῦ Παντανάσσης
(ἐκ τοῦ λευκώμ. Κ. Γεωργιάδου)

τοῦ τὴν χρηματικὴν καθολικὴν ἐνοχὴν τῶν ἐκεῖσε δημοσίᾳ καὶ δουλείᾳ κατέχοντος... οὔτε παρὰ τῶν ὑπό..., οὔτε μὴν καὶ παρὰ τῶν εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ ποιήσασθαι ὑποστήσεται ἡ τοιαύτη Μοιρὴ ἢ τὰ προσόντα αὐτῇ μετόχια κτήματά τε καὶ πράγματα οἶαν δῆτινα ἀφαιρέσιν, ἐπῆρειαν, κατατριβὴν ὅλως ὀχλήσιν, ἐπίθεισιν, παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα αὐτῇ βούλεται καὶ ἡ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι, κατὰ πάντα ἀδιάσειστά τε καὶ ἀναπόσπαστα ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγραφείας δημοσίας καὶ ὑπηρετικῶν συζητήσεων, ἥγουν δόσεως, ἐννομίου καὶ κατα-

θέσεως βρωσίμων και ποσίμων ειδών, αλλά δη και έτέρας πράξεως κατά χώρας έπερχομένης και ουδεις τών ανωτέρω ειρημένων η τών άλλων πάντων έξει έπ' αδειας απαιτείν απ' αυτής και τών προσόντων αυτή τοιούτο τι η άλλο τι τών απάντων είδος προξενούν όλως ζημίαν η κατατριβήν αυτή...καταναγκάζειν και καθέλκειν εις άγγαρείαν το μέρος τούτης. Έπειδή ο τοιούτον επαγαγείν και έπηρεάσαι βουληθείς ποτέ το έξης (χρόνον) τή ειρημένη Μονή και τοίς προσοϋσιν αυτή ως άθελτης και της παρούσης της Βασιλείας μου προσταγής και θελήσεως, καταδικασθήσεται. Προς τούτοις όφείλουσι κατέχειν οι έν αυτή μονιχοί άνενοχλήτως και άδιασειστως, έτι δε και αναποσπάστως όσους δυνηθώσι προσαγαγείν από του μέρους της Λατίνης και προσκαθίσει εις τον τόπον αυτών, αλλά δικαίως όσον φθάσωσι συστήσασθαι και βελτιώσαι έπι τοίς ειρημένοις κτήμασιν αυτών.

Έτι δε και τελείως αυτήν έλευθέραν βούλεται και άνεπηρέαστον η Βασιλεία μου διατηρεΐσθαι καταλογιζομένη ως της Βασιλείας ήμών μόνης και της έντεϋθεν Κυβερνήσεως της προσηκούσης άξιούνται. Αλλά μήν σνν τούτοις ουδεις τών αποστελλομένων εκείσε πατριαρχικών έξάρχων γενήσεται τις κατατριβή τή τοιαύτη σεβασμία Μονή, ούτε ένόχλησις ουδέμια, ούτε έπιβαλοϋσιν αυτή η τοίς προσοϋσιν αυτή ώστε κατατριβήν όλως και ζημίαν τινά προξενείν έν αυτοίς. Πατριαρχική μνημη και έστι και έσται έπ' εκκλησιαστικήν ένθεσιν, τάξιν, υπό άρχιερατικήν πνευματικήν έπιστασίαν ταυτομένη έξει μέν έπιστασίαν ως είρηται πατριαρχικήν και μνήμη συνήθης του πατριαρχικού ονόματος έν ταίς κατ' αυτήν ιεροτελεστiais έσεται και πνευματική άνάκρισις έν πράγμασι κινουμένοις έιακρίσεως και έπισκέψεως άξίοις. Ου μήν τά τοιαϋτα έξετάζειν και επικρίνειν και διεϋλυτον την άδειαν έξουσιν έν αυτή οι άνω ειρημένοι πατριαρχικοί έξαρχοι, άλλ' ήνίκα τε τοιούτον έπισυμβαίνει τή τοιαύτη Μονή διακρίσεως πνευματικής και έξετάσεως άρχής εις αυτόν, δη τον ευρισκόμενον τηνικαϋτα άγιώτατον Πατριάρχην οικουμενικόν έν τή άγιωτάτη μεγάλη του Θεού Έκκλησία καταντήσει τά της τοιαύτης υπόθέσεως και παρ' αυτού έξετασθήσεται και την όφειλομένην έξει καλήν κατάστασιν κατά την εών θείων και ιερών νόμων τάξιν. Αλλά μήν και ο ήγουμενϋων αυτής άδιάσειστος όφείλει και άνενόχλητος διεξάγειν τά κατ' αυτήν. Και τουτο πάντως έσται το άνενόχλητον αυτώ και άπόσκοπτον δι' όλης αυτού της ζωής και την καλήν ταύτην προστασίαν και διεξαγωγήν της τοιαύτης σεβασμίας Μονής ουδεις τών απάντων απ' αυτής παρασλεύσει και άναιρέσει. Αλλά γάρ ουκ όφείλει μεθίστασθαι της ήγουμενίας και της τοιαύτης πνευματικής προστασίας ειμή πάντως άναφανείη προδήλως κατεγνωσμένος και ταύτης άνάξιος. Αυτήν γε μήν την πνευματικήν προστασίαν, της τοιαύτης σεβασμίας Μονής την ήγουμενίαν, ούτως αναδέξεται ο μέλλων έπι ταύτης γενήσεται έκλεχθήσεται παρὰ τών έν αυτή πάντων άσκουμένων μοναχών ο δοκιμαζόμενος άξιος' είτα μετά τινων μοναχών άναδραμεΐται ένταϋθα εις την Θεομεγάλυντον, Θεοφυλακτον και Θεοδόξαστον Κωνσταντινούπολιν και κατά το είκος παραδεχθείη παρὰ του τηνικαϋτα άγιωτάτου Πατριάρχου. Ούτω δη παρ' αυτού και την σφρα-

γίδα δέξεται τῆς ἡγουμενίας καὶ τὴν πνευματικὴν θεῖαν καὶ ἔννομον τάξιν καὶ συνήθειαν.

Καὶ λοιπὸν ἐξῆς ἐγχειρισθῆσεται αὐτῷ παρὰ τῆς Βασιλείας μου καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν δικανίκιον, σύμβουλον τοῦτο παριστῶν εἰς ἐπιδήλωσιν πάντως ὡς ἡ Μονὴ βασιλικὴ καὶ ταῖς ἄλλαις συναριθμεῖται βασιλικάς Μοναῖς καὶ καθόλου γε ὀφείλει καὶ τιμὴν καὶ ἔλευθερίαν καὶ ἀνενόχλητον πάντων ἐπαπολαύειν αὐτὴν θεσπίζειν καὶ ἡ Βασιλεία μου κατὰ πάντα ὡς καὶ οἱ διαληφθέντες χρυσόβουλλοι λόγοι τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ Βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς διορίζονται τε καὶ διατάττονται. Εἰς γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὅλων ὡς διαλαμβάνει βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ διαμονὴν ἀσάλευτον ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν Χρυσόβουλος ΛΕΓΟΣ τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα τῆς νῦν τρεχούσης δευτέρας Ἰνδικτιόνος τοῦ ἑξάκις χιλιοστοῦ ὀκτασιοστοῦ ἑβδόμου ἔτους, ἐν ᾧ κατὰ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπeseμήνατο Κράτος.

Μιχαὴλ (MX 1319)

Ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ

Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐφθασε μὲν καὶ προσαίτησιν ποιησάμενος ὁ τιμώτατος μέγας πρωτοσύγγελος Πελοποννήσου κυρὸς Παχώμιος ἐπιχορηγηθεὶς χρυσόβουλλα τῇ ἀνεγερθείῃ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν Θεόσωστον πόλιν Μυζηθρᾶ σεβασμῖα Μονῇ τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου ἐπὶ τοῖς προσοῦσαι αὐτῇ μετοχίαις καὶ λοιποῖς κυήμασιν.

Καὶ μέντοι καὶ ἔτι καὶ τῆς αἰτίσεως ὡς θεαρέστου καὶ θεοφιλοῦς πολιτείας ἀντιποιούμενος καὶ ὁρθὸς ὢν εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν Βασιλείαν, καὶ ζῆλον ἔχων ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῶν κοιῶν πραγμάτων. Ἐπὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἄρι θυ ἐξωνήσατο περὶ τὸν τόπον τοῦ Σταράβου γῆν πετωδὴ καὶ ἀχρησίμευτον ἀπὸ τοῦ Σοφιανοῦ Μαλέα καὶ τοῦ Καταφυγώτου καλουμένην μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ ἐτέρων βελανδοφόρων. Ἐν δὲ περὶ τὸ μέρος τοῦ Πασαβᾶ ἐτέραν γῆν μοδίῳ διακοσίῳ ὁμοίως παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ σεβαστοῦ τοῦ Πολεμιανίτου ἐκείνου πρὸς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Ἀστρου, εἰς τὸν κάμπον τῆς Μαλεβῆς περὶ τὸν Χολοδομητικὸν καὶ περὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον τοῦ ἁγίου Νικολάου μεθρία ἐξακόσια ἐν ᾗ ἔστι καὶ μονῆριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἐπικεκλημένον Φῶσκα ἐν ᾗ προσκάθηται καὶ τινες πάροικοι ἀπὸ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς σεβασμῖας Μονῆς ἐτέρας γῆς τῆς εἰς τὸν Χελμὸν καὶ δουδαίης εἰς σιτραιώτας, ἣν δὴ γῆν καὶ τὸ ρηθὲν μονῆριον προσεκύρωσε τῇ διαληφθείῃ σεβασμῖα Μονῇ τοῦ Βροντοχίου καὶ παράκλησιν πεποίηκε πρὸς τὴν βασιλείαν μου ἐπιχορηγήσθαι τῇ αὐτῇ σεβασμῖα Μονῇ καὶ ἕτερον Χρυσόβουλλον αὐτῆς ὥστε κατέχειν τὸ ρηθὲν μονῆριον καὶ τὴν ἐν διαφόροις ὡς εἰρηται

τάτοις εδρεακόμενῃ γῇ μετὰ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ τῶν ἐτέρων βελανίδιον γεωργούντων.

Ἡ βασιλεία μου καὶ τὴν περὶ τούτων εὐμενῶς ἄμα καὶ συνήθως προσδεξιμένη τὸν παρόντα Χρυσόβουλλον ΔΟΓΟΝ ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβλαπένε τῇ αὐτῇ σεβασμῷ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ Βροντοχίου δι' οὗ προσιάσσει καὶ διορίζεται κεκτῆσθαι καὶ ταύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ' αὐτῆς κατεχομένοις διὰ τοῦ προσεπιχορηγηθέντος αὐτῇ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου, ἐξ ἀγορασίας εἰ ἔχει περιελθοῦσαν αὐτῇ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν βελανίδιον γεωργούντων τῷ διαληφθέντι μεγάλῳ πρωτοσυγγέλῳ Πελοποννήσου κυρῷ Παχωμίῳ ἀπὸ τοῦ Σοφianoῦ Μαλέα καὶ τοῦ Καταφυγιώτου, κεκτῆσθαι δέ ὁμοίως αὐτὴν τε καὶ τὴν εἰς τὸν Πασαβῶν ἐτέραν γῇ τῶν διακοσίων μοδίων, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἑξακοσίων μοδίων, ἥγουν τὴν πρὸς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Ἀστρου, τὴν περὶ τὸν κάμπον τῆς Μαλεβῆς, τὴν περὶ τὸ Χολοδημοτικόν, τὴν περὶ τὸν τόπον τὸν λεγόμενον τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τὴν ἀγορασθεῖσαν παρὰ τοῦ σεβαστοῦ τοῦ Πολεμιανίου ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς Μονῆς ἐτέρας γῆς εἰς τὸν Χελμὸν καὶ παραδοθείσης εἰς στρατιώτας. Ἦν δὴ γῇ καὶ τὸ ρηθέν Μονὸδριον τοῦ Ἀγίου Νικολάου τὸν ἐπικεκλημένον Φούσκα μετὰ τῶν εἰρημένων παροίκων αὐτοῦ καὶ λοιπῶν δικαίων τούτου, καὶ εὐδίακει ἀρίτως εἰ ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς διαληφθείσης σεβασμῷ Μονῆς ἢ τοῖς μέλλουσι προσελθεῖν ἀπὸ ἄλλοτριων ἢ εἰρημένη γῇ καὶ τὸ Μονὸδριον ὄχλησιν καὶ διασεισμόν τινα καὶ ἐπήρειαν ἢ ἀγγαρεῖαν, κατατριβὴν ἢ ἐπίθεσιν παρὰ τῶν κατὰ καιροῦ μελλόντων ἔχειν τὴν καθολικὴν ἐνοχὴν τοῦ κεφαλοτικίου τῆς κατὰ Πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς Βασιλείας μου ἢ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κατὰ τόπους μερικῶν ἐνόχων ἢ τῶν παρὰ τοῦ δημοσίου διετεργούντων καθολικῶν ἐνόχων ἢ τῶν μερικῶν ἢ παρ' ἄλλου τινὸς τῶν ἀπάντων καθ' οἷον δὴ τινα τρόπον. Διατηρηθήσονται γὰρ ταῦτα πάντα ἀνώτερα παντάπασι δημόσια καὶ ἐπήρειας καὶ ζητήσεως καὶ λοιπῆς πάσης ἄλλης καταριβῆς καὶ ὀχλήσεως, ἥγουν δόσεως, ἐννομίου, ἀγγαρείας καστροκτισίας σιταρχείας, καταθέσεως βρωσίμων καὶ ποσίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐτέρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἐπερχομένης, καὶ οὐδεὶς ἀπαιτήσῃς τι ἐξ αὐτοῦ δὴ τοῦ μετοχίου τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἢ τῆς εἰρημένης γῆς καὶ τῶν μελλόντων προσκαθίσαι, ὡς εἴρηται, ἐν αὐτῇ ξένων καὶ ἐλευθέρων.

Ἐπειδὴ οἷος τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων θελήσει διαπράξει τοιοῦτόν τι εἰς τε τὴν εἰρημένην σεβασμῷ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ εἰς τὰ μετόχια καὶ λοιπὰ κτήματα καὶ πράγματα καὶ εἰς τὸ ρηθέν μονὸδριον τοῦ Ἀγίου Νικολάου τὸ ἐπικεκλημένον Φούσκα, ἢ εἰς τὴν διαληφθεῖσαν γῇ καὶ τοὺς μέλλοντας προσκαθίσαι ἐν αὐτῇ ὡς εἴρηται ὡς ἀδειητῆς τῆς παρούσης προσταγῆς τῆς Βασιλείας μου καταδικασθήσεται. Ἀλλ' οὐδέ τις τῶν εἰς μετέπειτα κατὰ καιρὸν μελλόντων ποιῆσθαι ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώρᾳ τῆς Βασιλείας μου ἔξει ἄδειαν εἰ-

αέρχασθαι εἰς τὰ ρηθέντα μετόχια καὶ λοιπὰ κτήματα τῆς τοιαύτης σε-
 βασμίας Μονῆς ἢ εἰς τὸ τοιοῦτο μονύδριον τοῦ Ἀγίου Νικολάου τὸ
 ἐπικεκλημένον Φοῦσκα καὶ ἐπάγειν εἰς αὐτὸ κατὰ τριβὴν τινα ἢ ἀφαι-
 ραῖσθαι τι ἐξ αὐτοῦ ἢ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας εἰρημένης γῆς, Τῇ δυνάμει
 γὰρ καὶ ἰσχύϊ τοῦ παρόντος· Χρυσόβουλλον λόγου τῆς Βασιλείας μου
 ἐλεύθερα ὧ· εἰρηται, ταῦτα πάντα διατηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πά-
 ση· δημοσιακῆς ἐπιτροπίας καὶ συζητήσεως διακεκοσσοῦσι τῇ διαληφθείσῃ
 σεβασμῇ Μονῇ τῆς Βασιλείας μου τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῇ· Ὑπε-
 ραγίας μου Δειποιῆς Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη
 τοῦ Βροντιοχίου ἀναφύρετα καὶ ἀναπόσπαστα. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ
 ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ τοιαύτῃ σεβασμῇ Μονῇ καὶ ὁ πα-
 ρὼν Χρυσόβουλλος ΔΟΓΟΣ τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα
 Φεβρουάριον τῆς νῦν τρεχούσης τρίτης Ἰνδικτιόνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ
 ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ὀγδόου ἔτους ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐεβές
 ὄλεση μῆνιτο κράτος.
 μ. Χ. 1328

Ἀνδρόνικος ἐλέω Θεοῦ
 Βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ Ρωμαίων
 ὁ Παλαιολόγος

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἐφθασαν μὲν κατὰ πρότερον ἐπιχορηγηθῆναι χρυσόβουλλα τῇ
 ἀνεγερθείσῃ παρὰ τοῦ τιμωτάτου μεγάλου Πρωτοσυγγέλου τῆς Πελο-
 ποννήσου κυροῦ Παχωμίου κατὰ τὴν Θεόσωστον πόλιν Μυζηρῶ σε-
 βασμῇ Μονῇ τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς
 Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντιοχίου, ἐπὶ ταῖς προσοῦσιν
 αὐτῇ μετοχίσι καὶ λοιποῖς κτήμασιν

Ἐπεὶ δὲ ἀνέφερον καὶ ἀρίτως οὗτοι παρεδόθη τῇ τοιαύτῃ Μονῇ
 παρὰ τοῦ περιτομήτου ἀντιποῦ τῆς Βασιλείας μου κεφαλῆς τῆς κατὰ
 τὴν Πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς Βασιλείας μου κυροῦ
 Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου περὶ τὰ Σκορτά μετόχιον εἰς ὄνομα τι-
 μώμενον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένον ἡ Βόγαλις
 μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ. ἦγον πειροίκων ἀμπελίων χωραφίων μυλῶ-
 νος καὶ ἐτέρων δένδρων ὀπωροφόρων, ἔτι δὲ καὶ χωρία δύο ἡ Ζούριτσα
 καὶ ἡ Μουντροῦ καὶ ἡ νῦμενα μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ Πα-
 χεῖα ἡ Χονιτσα, τὸ Πραιζιδάκη καὶ ἡ Κλενοβαὶ σὺν τῷ ἐν αὐτοῖς μυ-
 λῶνι καὶ τοῖς ἐλαϊκοῖς δένδροις.

Ὅμοιως παρεδόθη τῇ τοιαύτῃ Μονῇ καὶ γῇ εὐρυσκομένη εἰς τὴν
 Πισσιάν, τὴν Τοπολονάν καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου.
 Ὡσαύτως προσετέθη τῇ τοιαύτῃ Μονῇ διὰ προστάγματος καὶ τιμίων
 πατριαρχικῶν συλλικωδῶν γραμμάτων εἰς τὸν Κάμπον τῆς Καρυαίνης
 ἕτερον μετόχιον ἐπὶ ὀνόματι τιμώμενον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ
 ἐπικεκλημένης τῆς νέας Μονῆς· μετὰ τῶν παροίκων τῶν ἀμπελίων, τῶν
 ἀμπελίων, τῶν χωραφίων, τῶν ἐλαιῶν καὶ τοῦ μυλῶνος αὐτοῦ ἔχει
 καὶ εἰς τὸν Πασαβάν γῆν μοδίων ἑξαξοσίτων. Καὶ παρεκλήτεται τῇ Βα-
 σιλείᾳ μου ἐπιχορηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σεβασμῇ Μονῇ καὶ ἕτερον χρυσό-

βουλλον αὐτῆς ὥστε κατέχειν καὶ ταῦτα ἀνενοχλήτως καὶ ἀναφαιρέτως.

Ἡ Βασιλεία μου διὰ τὴν ἐνοῦσαν ἐνὶ ᾧ πνευματικὴν καὶ θεάρεστον πολιτείαν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸν ὃν ἐνδεικνύει ζῆλον ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῶν κοινῶν πραγμάτων, εὐμενῶς δὲ καὶ οὐ ῥέθως προσδεξαμένη καὶ τὴν περὶ τοῦτου παράκλησιν, τὸν παρόντα Χρυσόβουλλον ΔΟΓΟΝ ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει τῇ αὐτῇ σεβασμῇ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ Βροντοχίου δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται κεκιῆσθαι ταύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ' αὐτῆς κατεχομένοις, διὰ τῶν προεπιχορηγηθέντων αὐτῇ χρυσοβούλων τῆς Βασιλείας μου ἀνενόχλητον καὶ τὸ παραδοθὲν αὐτῇ περὶ τὰ Σκορὰ μετόχιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Βόγαλης μετὰ τῶν προσόντων αὐτῇ παροίκων καὶ κτημάτων, ὅσα καὶ εἰσὶν ἡγουν ἀμπέλια, χωράφια ἐλαίαι, συκαῖ, μυλῶνες καὶ ἐτέρων ὀπωροφόρων δένδρων. Ὁμοίως κεκιῆσθαι καὶ τὰ χωρία, τὴν Ζούριζαν καὶ τὴν Μουντοῦαν, μετὰ τῆς εἰρημένης περικῆς αὐτῶν, ἥτις εἰσὶν ἡ Παχεῖα ἡ Χουτζιά τὸ Πραιζιδάκι καὶ ἡ Κλενόβα συν ἡ ἐν αὐτῇ μυλῶνι καὶ τοῖς ἐξῆς δένδροις. Ἀλλὰ δὴ καὶ γῆν εὐρισκομένην εἰς τὴν Πιτσιάναν τὴν Τυπολονῶν καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Κατέχει ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Καρύταιναν μετόχιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς νέας Μονῆς μετὰ τῶν προσόντων καὶ αὐτῇ παροίκων καὶ κτημάτων, ὅσα οἰά εἰσιν ἡγουν ἀμπέλων, χωραφίων, ἐλαιῶν καὶ μυλῶνος καὶ τὰς περιλήψεις τοῦ προσόντος τῇ τοιαύτῃ Μονῇ προστάγματος, εἰ δὲ καὶ τῶν τιμῶν συλλιωδῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων.

Πρὸς τοῦτοις κατέχειν καὶ τὴν εἰς τὸν Πασαβᾶν εἰρημένην γῆν τῶν ἑξακοσίων μοδίων τὴν ἐξαγορασθεῖσαν, δῆλον ὅτι παρελθοῦσαν αὐτῇ, καὶ μὴ εὐρίσκειν ἐπὶ τοῦ εἰς τὰς βελτιώσεις τὰς μελλούσας γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης σεβασμίας μονῆς ὅλη σιν ἢ διασεισμόν τινα ἢ ἐπήρειαν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς εὐρισκομένων εἰς τὴν καθολικὴν ἐνοχλήν τοῦ κεφαλαικίου τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώραν καὶ τῶν κάστρον τῆς Βασιλείας μου ἢ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κατὰ τόπους μερικῶν ἐνόχων, ἢ παρὰ τῶν δημοσίων ἐνεργούντων καθολικῶν ἐνόχων, ἢ τῶν μερικῶν ἢ παρ' ἄλλου τινὸς τῶν ἀπάντων καθ' οἷον δῆτινα τρόπον. Διατηρηθήσονται γάρ ταῦτα ἀνώτερα παντάπασι δημόσια καὶ ἐπηρείας καὶ συζητήσεως καὶ λοιπῆς πύσης κατατριβῆς καὶ ὀχλήσεως, ἡγουν δόσεως ἐννομίου, καστροκτησίας, σιτοκτησίας καταθέσεως βρωσίμων καὶ ποσίμων καὶ ἄλλοιων εἰδῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐτέρας εἰσπραξέως κατὰ χώραν ἐπερχομένης· καὶ οὐδεὶς ἀπαιτήσῃ ἐκ τῶν τοιούτων μετοχίων ἢ τῆς εἰρημένης γῆς, καὶ τῶν κτημάτων τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς ἢ τῶν θελόντων μελλόντων εἰσελθεῖν ἀπὸ ἄλλοτριων χωρῶν καὶ προσκαθίσει ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδέ τις τῶν μετέπειτα κατὰ καιροὺς μελλόντων ποιῆσαι ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώρα τῆς Βασιλείας μου ἔξει ἄδειαν εἰσερχεσθαι εἰς τὰ δηλωθέντα ἕτερα κτήματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς ἐπάγειν κατατριβὴν τινα ἢ ἀφαιρεῖσθαι τι ἐξ αὐτῆς ἢ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω εἰρημένης γῆς· τῇ γὰρ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος Χρυσοβούλλου ΛΟΓΟΥ τῆς Βασιλείας μου ἐλεύθερα, ὡς εἴρηται, ταῦτα [πάντα δια-

τηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πάσης ἐπηρείας καὶ διαμενοῦσι τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῷ Μονῇ ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα. Παρεκλήτευσεν ὁ αὐτὸς τιμωτάτος μέγας πρωτοσύγγελος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἴνα ὅτε εὐδοκήσῃ ὁ Θεός, διὰ τῆς προστασίας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου γενέσθαι τῆς Βασιλείας μου τὴν ἅπασαν χώραν τῶν σκορτῶν, καθέξει ἡ τοιαύτη σεβασμία Μονὴ καὶ τὴν εἰς τὸ δηλωθὲν μετόχιον τῆς Βόγας, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τὰ εἰρημένα δύο χωρία λατινικὴν μερίδα.

Ἡ Βασιλεία μου προσδεξαμένη τὴν ἐπὶ τούτου δέσιν διορίζεται ἵνα, ἐὰν γένηται εὐδοκοῦντος Θεοῦ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἡ εἰρημένη (ἅπασα) χώρα τῶν Σκορτῶν τῆς Βασιλείας μου ἐπιβραβευθῇ αὕτῃ τῇ σεβασμῷ Μονῇ ἀνεμποδίστως καὶ τὴν ἔνεκα τούτου γὰρ ἐγεγόνει καὶ ἐπεβραβεύθη αὕτῃ τῇ σεβασμῷ Μονῇ καὶ ὁ παρὼν Χρυσόβουλλος ΛΟΓΟΣ τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ Νοέμβριον τῆς νῦν τοῦ χούσης Ἰνδικτιόνης τοῦ ἑξάκις χιλοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐνάτου, ἢ μᾶλλον τριακοστοῦ ἐνάτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τό ἡμέτερον καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσηκόνετο κράτος.

Ἀνδρόνικος ἐλέφ Θεοῦ

αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος

MX 1331

Ὡς βλέπομεν τὸ Ἀφεντικόν, ἡ Ὁδηγήτρια τοῦ Βροντοχίου ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς καὶ ἐναρέτου ἀνδρὸς Παχωμίου πρωτοσυγέλου τῆς Πελοποννήσου ἵσως κατὰ τὸ 1300 ἢ — 1312.

Εἰκόνες ἀριστερὰ τῷ εἰπόντι εἰς τὸν Νάρθηκα παρεκλήσιον τῶν Ἀγίων Πάντων. Εἶναι οἱ Ἅγιοι Πάντες, Βασιλεῖς, Ἀρχιερεῖς, Μητροπολῖται, Ἀσκηταὶ κλπ. Καὶ ἡ θαυμασία εἰκὼν «ἡ θεία λιτανεία τῶν μεγιστάνων μαρτύρων». Ἀνωθεν τοῦ Παχωμίου εἰκὼν μετὰ τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν Νάρθηκα ὁ γάμος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, θεραπεία λεπροῦ, ὕδρωπικοῦ, ὁ Ἰησοῦς ὁμιλῶν μετὰ τῶν σοφῶν, καὶ ὥραία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Ζωοδόχου Πηγῆς.

Εἰς τὸν κυρίως ναὸν πρὸς βορρᾶν αἱ Μυροφόροι, Ἀγγελος ἀπεκύλισε τὸν λίθον τοῦ μνήματος, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ Λεωνίδας ἅγιοι Μητροπολῖται Ἀθηνῶν, οἱ Ἑβδομήκοντι Ἀπόστολοι. Μεσημβρινά, Ἱεράρχαι Σεβαστουπόλεως, Ἀντιοχείας, Βιβλουπόλεως. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἀνατολικά, τὸ Βάπτισμα. Εἰς τὸ Ἱερὸν ἡ ἀνάληψις. Μεσημβρινά, ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ. Ἱεράρχαι. Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινά ἐφορῶν, Ἀνατολικά ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους ἡμῖν χαρίσάμενος. Εἰς τὸ παρεκλήσιον τῆς Κοιμήσεως διάφοροι παραστάσεις τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου ἄλλοι πέμποντες πρὸς τὸ μνῆμα, ἄλλοι ἐνταφιάζονται, ἄλλοι τὴν ὑμνοῦν ὁ Ἱερόθεος, Διονύσιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπόστολοι ἐκ περάτων, «ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσε τὸν υἱὸν μου. κλπ.» Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου Βρεφοκτονία τοῦ Ἡρώδου καὶ προφῆται τινες.

Εἰς τὸ παρεκλήσιον τῶν Ἱεραρχῶν ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος, οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι, περιεργὸς εἰκὼν ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου. Ὁ Ἰωάννης Εὐ-

χαίτων μελανόπους ἐξηγῶν τὴν ὀπτασίαν ὅπου ἑώρακε, τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας λέγοντας αὐτῷ νὰ εἶναι ὁ λαὸς σύμφωνος διότι αὐτῶν ἡ δόξα ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι μία καὶ ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς ἕκαστος ἐκήρυξε καὶ ἔγραψε.

Εἶχον οἱ ἄνθρωποι τότε διαιρεθῆ εἰς Ἰωαννίτας, Βασιλείτας καὶ Γρηγορίτας, καὶ διὰ τῆς ὀπτασίας ἐγένεν ἡ ἑορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ ΤΟΥ ΒΡΟΝΤΟΧΙΟΥ

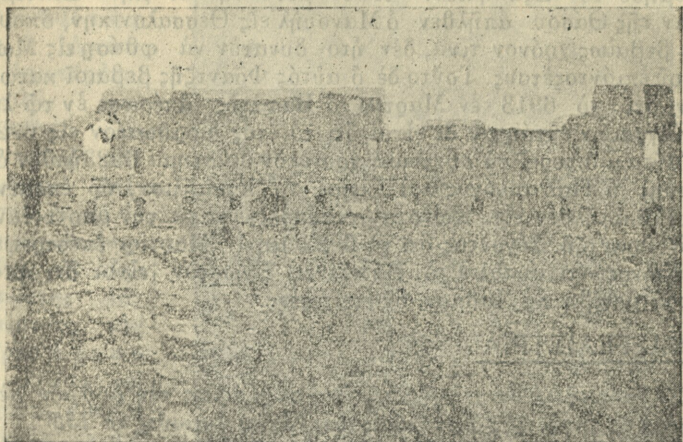
Ὁ Ναὸς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἰδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Παχωμίου τοῦ πρωτοσυγγέλου τῆς Πελοποννήσου τὸ 1296 ἐγκλείει ἐν τῷ βορείῳ παρεκκλησίῳ τὸν τοῦ Δεσπότη Θεοδώρου Παλαιολόγου τάφον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου ὑπάρχει εἰκὼν Μανουὴλ Παλαιολόγου γονυπετοῦς πρὸ τῆς Θεοτόκου ἱκετεύοντος μὲ ἐπιγραφὴν:

Ὁ πορόμοιος παράνομος Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος
ἱκετικῶς δέομαι τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον
ἵνα μεσιτεύσῃ δι' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν πρὸς τὸν Κύριον.
Καὶ ἄλλη ἐπιγραφὴ: Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ
Μανουὴλ Παλαιολόγος 6932 Ὀκτωβρίου 13.

Τὶς οὗτος ὁ Μανουὴλ Παλαιολόγος ταπεινῶ σχήματι ἱκετεύων τὴν Θεοτόκον;

Παλαιολόγους γνωρίζομεν πολλοὺς φέροντας τὸ ὄνομα Μανουὴλ καὶ παρὰ Φραντζῇ, Καντακουζηνῷ καὶ Χαλκοκονδύλῃ. Ἐκ τούτων τὸ ὄνομα Μανουὴλ φερόντων Παλαιολόγων πιθανώτατα ὁ ἐνταῦθα εἰκονιζόμενος εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Παλαιολόγος ὁ Ἰωάννου τοῦ Πέμπτου υἱὸς καὶ πατὴρ Κωνσταντίνου τοῦ ὑστάτου, πολλὰ παθόντος καὶ πονήσαντος κατὰ τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον καὶ πρὶν ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀφοῦ ἐβασίλευσε προσέκειτο ταῖς ἱεραῖς βίβλοις παραμυθίαν ἐντεῦθεν ἀντλῶν εἰς τὴν πολυάθλον αὐτοῦ ζωὴν καὶ θεοσέβειαν τοσαύτην πάντοτε ἥσκει, ὥστε περὶ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου του ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονὴν τῆς Περιβλέπτου καὶ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετωνομάσθη πρὸ δύο ἡμερῶν τῆς θανῆς του Ματθαῖος μοναχὸς καὶ θανὼν ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος Μονῇ.

Καὶ ἡ γυνὴ δὲ αὐτοῦ καὶ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἡ Ἑλένη ἐγένετο μοναχὴ μετονομασθεῖσα Ὑπομονή, καὶ αὕτη ὥσπερ καὶ ὁ Βασίλεὺς μιμουμένη πολλοὺς ἄλλους τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων περιβληθέντας τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα, οἱοὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, υἱὸς Μιχαὴλ Παλαιολόγου, μετονομασθεὶς Ἀθανάσιος καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Γερῶν μετονομασθεὶς Ἀντώνιος. Ὁ Μανουὴλ τὸ 1415 ἐλθὼν εἰς Μυστράν κατέστησε τὸν παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Θεόδωρῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ τὰς διατριβὰς ποιησάμενον καὶ ἀνατραφέντα υἱὸν Θεόδωρον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δεσπότη Μωρέως βεβαίωτερον, ἐπεὶ δι' εἶχε ἀποθάνῃ ὁ δεσπότης Θεόδωρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ λόγον ἐπικήδειον ἐξετραγῶδει διεξιὼν ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτοῦ

Βυζαντινὰ Ἀνάκτορα

Παλαιολόγων καὶ Κατακουζηνῶν.

ἀπολοφυρόμενος ἅμα τὸν ἐπιτήδειον ἄδελφόν. Ἐνταῦθα λοιπὸν δια-
τρίβων καὶ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Θεοδώρων πιθανῶς κοσμήσας ἤξιωσε
νὰ εἰκονίσωσιν αὐτὸν ἱκετικῶς δεόμενον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου
ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Κύριον. Ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι ἡ ἐν ἐπι-
γραφῇ χρονολογία πρέπει νὰ συμπληρωθῇ οὕτως: 1418 μετὰ Χρι-
στόν, ἀπὸ κτίσεως τοῦ κόσμου 6926. Δεύτερον ἔτος μετὰ τὴν ἐ-
Πελοποννήσῳ διατριβὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτε βεβαίως ἡ διακόσμη-
σις τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐγένετο. Εἶναι δέ ὀλίγαι τέχνην
εἰκόνες τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐξ εἰκασίας· ἡ μία εἰκὼν τοῦ Στρατηλάς
του εἶναι κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τό κάλλος ὡς κεφαλὴ τοῦ Εὐβουλέως

Ἐκεῖ ἡ ἔκφρασις καὶ ἡ παράστασις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ
οἰονεῖ ἱσταμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ μεταρσιούσι τὸν παρατηρη-
τήν. Εἶναι ὁ ἅγιος Δημήτριος καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος, οὐχὶ ἐφ' ἱπ-
πων, ἀλλὰ πεζοί. Δυτικὰ δ' ἐπιτάφιος Θρῆνος, ἡ ἄρνησις τοῦ ἀπο-
στόλου Πέτρου.

Ἐν τῷ νοτίῳ παρεκκλησίῳ μία ἐστεμμένη κεφαλὴ, ἴσως τοῦ
Μανουὴλ Παλαιολόγου ἢ τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοδώρου τοῦ Δεσπότη
τοῦ Μυσταῖ. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου ἐν τῷ αὐτῷ παρεκκλησίῳ ἡ
κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι
Θεόδωροι. Τινὲς γράφουν ὅτι ὁ Παλαιολόγος Μανουὴλ ἦτο Βασιλό-
παις καὶ ὄχι αὐτοκράτωρ. Πιθανώτερον ὅτι ἦτο εἶναι τὸ Αὐτοκράτωρ.

Ὁ Φραντζῆς λέγει ὅτι ὁ Βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ ἀπελθὼν εἰς τὴν
νῆσον Θᾶσον ἐπῆρεν αὐτὴν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 6922 καὶ αὐθις ἐκεῖ-

θεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς τὸν Μωρέαν, ἔνθα ὠκοδόμησε τὸ Ἑξαμήλιον. Ἀφοῦ μετὰ τὴν ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ αἵρεσιν τῆς Θάσου ἀπῆλθεν ὁ Μανουὴλ εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου διέτριψε βεβαίως χρόνον τινὰ, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φθάσῃ εἰς Μωρέαν πρὸ τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Τοῦτο δὲ ὁ αὐτός Φραντζῆς βεβαίως κατωτέρω λέγων ὅτι τὸ 6913 ἐν Μαρτίῳ ὁ Βασιλεὺς ἀπέσωσε ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχαιῶν εὐνόητον δὲ εἶναι ὅτι τὸ ἔτος διορθώτεον εἰς 6922.

Ταῦτα μαρτυρεῖ τὸ σύντομον χρονικὸν διάστημα 6923 ἤλθεν ὁ κύρ Μανουὴλ ὁ Παλιολόγος καὶ ἔκτισε τὸ Ἑξαμήλιον, τῷ ἐπομένῳ δὲ ἔτει 1416 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτοῦ Φραντζῆ λέγοντος ὅτι τὸ 6924 μηνὶ Μαρτίῳ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Βασιλεὺς. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ Μυστρᾶ μετέβη εἰς Ἰσθμόν, ὃν ἔτείχισεν.

Η ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ

Ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας εἶναι παρόμοιος τὸν ρυθμὸν με τοὺς συγχρόνους ναοὺς τῆς Τραπεζοῦντος. Ἰσως ἐκτίσθη τὸ 1350.

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ.

Ἐπὶ κρήνης τοῦ ἐπὶ τὴν ὁλὸν τοῖχου τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ εἶναι δι' ἀναγλύφων γραμμάτων ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

Ἐγένετο τοῦτο τὸ κοινωφελὲς ἔργον διὰ δαπάνης
Χρυσάνθου Λακεδαιμονίας καὶ Τριπίλεως,
εὐχεσθε δε ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ εὐσεβῶν παῖδες τοῦ
Ζαθαίου καὶ ἡγήτορος μεγάλας ἡ πατρὶς τὰ Κα-
(λίωνα).

Χωρίον Μπαρουνίκου 1802.

Ἐπὶ κρήνης τῆς αὐτῆς εἶναι ἐντετειχισμένη πλάξ ἔχουσα δεξιὰ μὲν τῷ θεωμένῳ ἔκπωμα ἡ καὶ παρ' αὐτῷ δικέφαλον αἰτόν, ἐπὶ τῆς λοιπῆς δὲ πλακὸς εἰς στίχους ἡκιστα εὐρύθμους ὁμοιοκαταλήκτους τὴν ἐπιγραφὴν:

Καὶ αὕτη δι' ἰδίων Χρυσάνθου γέγονε ἀναλωμάτων
ἔοσις πηδαιούχου Λακεδαιμόνος καὶ ἑφορῆς πραγμάτων,
πατὴρ δὲ αὐτῷ ἔστιν ὁ τῆς ἰδίας τόπος, Ἱεροῦρχος τε ὁμοῦ
καὶ τῶν κολῶν ὁ τρόπος. Εὐχεσθε λοιπὸν πάντες ὑπὲρ
αὐτοῦ τοῦ οἰκοδόμου τούτου τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ
οἱ πόνοτες ὕδαρ ἀπ' ἐδῶ δότε δόξαν τῷ ἐκτελεστῇ αὐτῷ.

Ἐπὶ τῆς θύρας τῶν παλαιότερων κελλίων τῆς Μητροπόλεως εἶναι ἐπιγραφή εἰς στίχους τριμείρους λαμβικούς.

Οὐκ εἶμι δόμοι καὶ πύλαι παλαιάφατοι,
ἀλλ' Ἀνανίου τοῦ νῦν ἱεραρχούντος
καὶ ἀπὸ βάρθρων νεόσαντος δαπάναις
οὕτως ἐνεγκοῦσα τελεῖ ἡ Δημητσάνα
ἔτος 1754

Ὁ ἀναφερό-
μενος ἐνταῦθα
Μητροπολίτης
εἶναι ὁ Ἀνανί-
ας Λαμπάρδης,
γεννηθεὶς καὶ
παιδευθεὶς ἐν
Δημητσάνῃ καὶ
γενόμενος ἐπί-
σκοπος ἐν τῇ ἰ-
δίᾳ πατρίδι, ἀνα-
ρρηθεὶς δὲ Μη-
τροπολίτης Λα-
κεδαίμονος τὸν
Φεβρουάριον
τοῦ 1751 καὶ
σφαγεὶς κατὰ
διαταγὴν τοῦ
Τούρκου Διοι-
κητοῦ τῆς Πελο-
ποννήσου τὸ
1767 κατὰ τὴν
ἐπαναστάσιν τῆς
Μεγάλης Αἰκα-
τερίνης τῆς Ρω-
σίας.

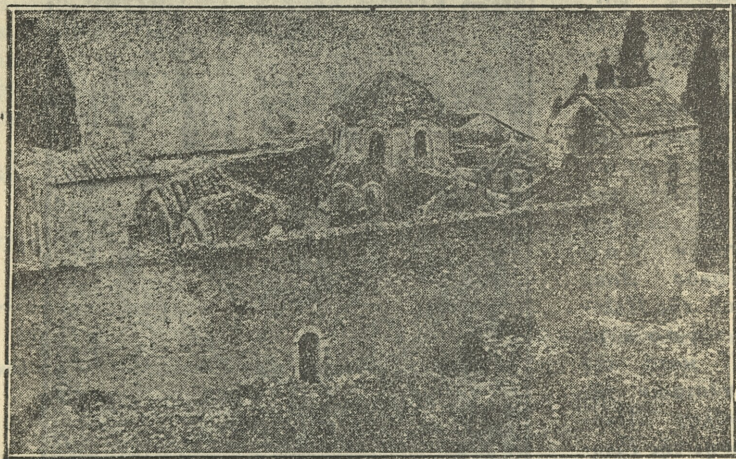
Ὁ Ἀνανίας
Λαμπάρδης
προεδρος τῶν γε-
ρουσιαστῶν, συ-

Ἡ Θεοτόκος ἐξ ἑρᾶ εἰκὼν Παντηνάσσης
νεφώνησε μὲ τὸν Παπάζωλην ἢ Παπάζογιον, Ἕλληνα στρατιωτικὸν
ἐν Ρωσσίᾳ συννηρητοῦντα εἰς τὸ πυροβολικὸν τῆς Ρωσσίας μὲ τὸν
τολμηρὸν στρατηγὸν Ὁρλώφ καὶ βλέπων τὴν ἐκτροπὴν τοῦ Ὁρλώφ
πλησίον τῆς ἡγεμονίδος ἐκείνης τὸν παρεκάλεσε νὰ παρακινήσῃ τὴν
ἰσχυρὰν Αἰκατερίνην νὰ συνδράμῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ συντρίψωσιν τὰ
δεσμά των. Ὁ Ἀνανίας συνεφώνησεν ἵνα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πα-
τριδα Δημητσάναν ἀρχίσῃ κατὰ πρῶτον ἡ ἐπανάστασις διὰ πυριτιδο-
μύλων. Καὶ σώζονται ἐν Δημητσάνῃ οἱ πυριτιδόμυλοι τοῦ Λαμπάρδῃ.
Ὁ διοικητὴς Πελοποννήσου ἀκούσας οὗτο συμβεβέβηκε τῶν ἐπαναστα-
τικῶν συνωμοσιῶν καὶ ὁ Μητροπολίτης ἐφόνευσεν αὐτόν.

Ὁ Ἀνανίας ἐτιμᾶτο καὶ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν διὰ τὴν παιδεί-
αν του καὶ τὰ ὑψηλά του φρονήματα, προσεῖ δὲ κατήγετο καὶ ἐξ
ἐπιφανοῦς Οἰκογενείας. Ὁ Ἰωάννης Λαμπάρδης τὸ 1936 ἴδρυσεν
τὴν μονὴν καὶ σχολὴν τοῦ Φιλοσόφου καταγόμενος ἐκ Δημητσάνης,
ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσυγκρίτου (ἀρχιεραγματιέως) καὶ προ-
τοσυμβούλου τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά, καὶ ἐκ τῶν

πολλῶν αὐτοῦ συμβουλῶν ὠνομάσθη φιλόσοφος. Ὁ Ἀναγίας Λαμπάρδης ἔγραψε καὶ τὸν κώδικα Λακεδαιμονίας περὶ αὐτοῦ δὲ λέγει ὁ ἴδιος. Ἡ Ἡμετέρα ταπεινότης προήχθη τῷ τῆς ἁγιοτάτης Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας θρόνῳ ἐν σωτηρίῳ ἔτει 1750 μηνὶ Φεβρουαρίῳ.

Ἐπὶ τοῦ πρὸς νότιον τοῖχου τοῦ ναοῦ δεξιὰ τῷ εἰσόδῳ εἰς τὸν περίβολον τῆς πυλίδος εἶναι ἐντετειχισμένη ἐπιγραφή εἰς τριμέτρους λαμβικοὺς στίχους:

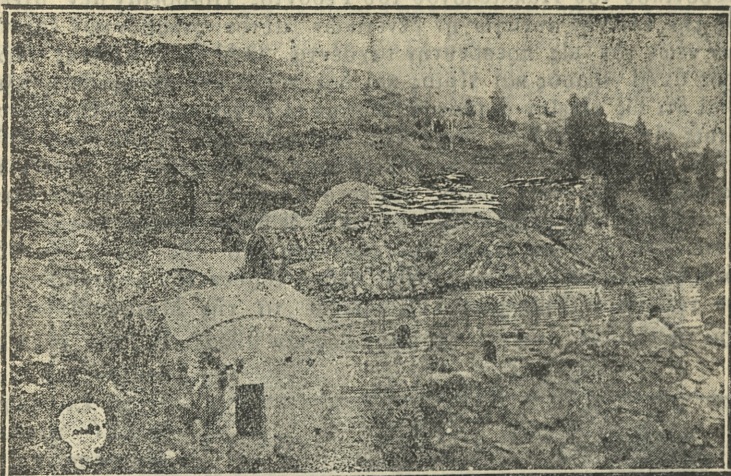
Γενικὴ Ἀπόψις Βυζαντινοῦ Ναοῦ Μητροπόλεως

«Ἁγίος Δημήτριος»

Τὸν θεῖον οἶκον τὸν δε καινουργεῖ πόθῳ
Κρήτης πρόεδρος εὐτελῆς Νικηφόρος
ἔχων ἀδελφὸν Ἀαρὼν συνεργάτην
Σκηπτοκρατοῦντος Ἀυσῶνων Ἀνδρονίκου
Παλαιολόγου σὺν Μιχαὴλ υἱεῖ.
Οἱ παριόντες τοιγαροῦν τούτοις λύσιν
Εὐχασθαι πολλῶν πταισμάτων πολυτρόπων
ὄν τοῖς προβάτοις δεξιοῖς στήναι τότε
τοῖς πρεβίτοις δεξιοῖς στήναι τότε
ὅτε κρινεῖ σύμπασαν ὁ κριτὴς κρίσιν. 6810

Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου υπερθύρου πρὸς δυσμὰς τῆς κυρίας εἰσόδου
εἰς τὸν ναὸν εἶναι ἐγκεκοραμμένοι εἰς μίαν σειρὰν δύο δακτυλικοὶ
στίχοι ἐπὶ τοῦ Ἀνανίου γεγραμμένοι ἐν τῷ κώδικι:

Τόνδε δόμον πόδεσι, φίλος ἔμβαδὸς ἀγανοῖσι
Μνώεο Νικηφόροιο δομήτορος Ἀρχιερεῖος.
Εἰσιόντες εἰς τὸν ναὸν ἀναγινώσκομεν ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τὸν κεντρικόν
μύακα τόξου διὰ μεγάλων γραμμάτων:

**Γενική Ἀποψὺς Βυζαντινοῦ Ναοῦ Ὁδηγήτρια
(Ἀφεντικὸν ἢ Βροντόχιον)**

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοι πεποιθότων στερέωσον Κύριε,
τὴν Ἐκκλησίαν σου ἣν ἐκτίσω τῷ τιμίῳ σου αἵματι.

Ἀπέναντι τοῦ ἱεροῦ ἀδύτου ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ στηθαίου τῆς
γυναικονίτιδος ἀναγινώσκομεν: ὁ κτήτωρ Λακεδαιμονίας Ματθαῖος
ἐπὶ τῶν μαρμάρων τῆς γυναικονίτιδος ὁ ἱερομόναχος Ἀθανάσιος.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου στύλου δεξιὰ τῇ εἰσιόντι ἐπιγραφὴ διὰ στίχων :

Ἐγὼ ὁ Ἰταπεινὸς Μητροπολίτης Κρήτης καὶ πρόεδρος.

Λακεδαιμονίας Νικηφόρος ᾠκοδόμησα τόνδε τὸν
ναὸν εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τοῦ μεγαλομάρτυρος
Δημητρίου, ἀνήγειρα καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν μυλῶνας
εἰς τὴν Μαγούλαν καὶ ἐφύτευσα καὶ ἔλαιῶνα,
καὶ περιβόλιον ἐν αὐτῇ, καὶ εἰς τὴν Λεύκην
ἀμπελῶνας ἐμφυτευτικῶς ἠγόρασα δὲ καὶ τὰ
σύνεγγυς τῆς Ἐκκλησίας, ὁσπῆτια τοῦ χαρτοφύλακος
Εὐγενίου Ὁ οὖν εἰς ἔπειτα βουλευθεὶς ἀπὸ τούτων
ἐπιδοῦνται τινὶ λόγον κληρικατοῦ, ἢ ἀνακαμπτικῶς
ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τινὶ ἀποσπᾶσαι τινὶ ἐκ τῆς

Ἐκκλησίας ἵνα ἔχη τὰς ἀρχὰς τῶν Τῶν 318
θεοφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

Ἔτους 5620 Νεμήσεως †

M. X. 1312

Ὁ κτήτωρ λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Νικηφόρος Μοσχόπουλος.
Οὗτος ἐπέμφθη εἰς τὴν σύγκλητον τῶν Βενετῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος

Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος. Πρεσβείαν μὲν στέλλει πρὸς τὴν ἐκείνην συναγωγὴν βενετικῶν αὐτὸν γελαβόντων ἐπὶ τῶν ἰδίων νέων τὸν εἰς πρεσβευτὴν ταχθέντα. Ὁ δ' ἦν ὁ Κρήτης Νικηφόρος ἀνὴρ γεραρὸς καὶ τίμιος καὶ διὰ πολλὰ μὲν προκριθεὶς, πλέον δὲ καὶ ὅτι ὥς οἰκεῖον δεσπότην ἐβλεπον οἱ Βενετικοί. Κρήτη γὰρ ὑπὸ τούτοις εἶν' εἰς ἐκεῖνος ἀρχιερεὺς, ἐπεκεκήρυκτο, ἥ καὶ πόρῳ διῆγε ταύτην διὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν ἐπικράτειαν. Ὁ παχυμέρης τάσσει τὸν Νικηφόρον εἰκουστὸν τρίτον ἀρχιερέα Γορτύνης. Ἐπὶ λοιπὸν ἐπικεκήρυκτο μύνον ἀρχιερεὺς Κρήτης πόρῳ δὲ διῆγε ταύτης, διὰ τὴν τῶν Βενετῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐπικράτειαν, κατέστη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου πρόεδρος Λακεδαιμονίας, ἔνθα ἔλθων ἴδρυσεν τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ διώκησε τὰ τῆς Μητροπόλεως ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι ἀντικρὺ τῆς πρὸς βορρὰν θύρας. Εἰς τὸν δεύτερον

στύλον τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπιγραφαί. Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Σουλδαίας πρόεδρος Λακεδαιμονίας Λουκάς καταλαβὼν ἐξ ὀρισμοῦ τοῦ κρατίστου μου καὶ ἁγίου αὐτοκράτορος καὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου ἐπὶ τὸ προεδρεύειν τὴν ἁγιωτάτην Μητρόπολιν Λακεδαιμονίας καὶ εὐρὼν τὰ αὐτῆς κτήματα δοθέντα πρὸ χρόνων παρὰ τῶν ἀρχιερατικῶν καὶ ἐν ταύτῃ διαπρέψαντα τὰ μὲν διὰ τινὰ προσωποληψίαν τὰ δὲ διὰ δώρων. Εὖρον δὲ καὶ συνοδικήν

Βυζαντινὸς Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννης

γραφὴν ἐν ταύτῃ συντείνουσάν με

μετ' ἐπιτίμον βαρυτάτου, ὥς ἂν ἀπεσπάσω ἅπερ ἔδωκεν ὁ πρῶν χρηματίας Λακεδαιμονίας Βουτιάς ἐκεῖνος πρὸς τοὺς δύο αὐταδέλφους

Τσαουσίου τοῦ ἐλαλάδας καὶ πρὸς πρωτσαλλαγάτον τὸν Πλατὺν τὰ κάτωθεν τῆς βρύσεως, καθὼς εἰσὶν ἰδιοπεριόριστα μέσον τῶν δύο ποταμῶν, ὅσα καὶ οἷα εἰσὶν ἐπὶ τε καὶ τὰ ἄπερ ἐκράτει ὁ Σεβαστὸς Μανρόπαπας κὺρ Νικόλαος ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ Τζυκανιστηρίου.

Ἡδὴ κατὰ τὴν διάγνωσιν τῆς τιμίας καὶ ἁγίας συνοδικῆς διαγνώσεως, ἐκρατήθησαν παρ' ἡμῶν ταῦτα, ὥς ἂν κατέχωνται παρὰ τῆς εἰρημένης ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας ἀναφαιρέτως πάν-

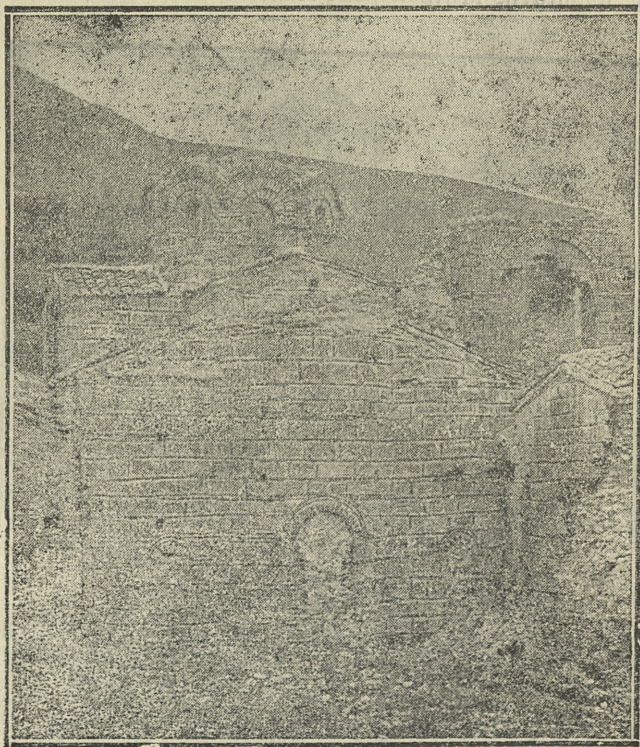
Βυζαντινὸς Νηὸς Εὐαγγελιστρίας.

τοτε καὶ ἀναποσπάσως. Ὡσαύτως καὶ τὸ χωράφιον τὸ ἐπιλεγόμενον τοῦ βουνοῦ. Εἶτα καὶ τὸ περὶ τὴν Μαγούλαν ἀμπέλιον τὸ εἰς τὴν Γωνίαν καὶ τὸ ἐκεῖσε ἕτερον ἀμπέλιον τὸ εἰς τὴν Καλαμωτὴν, ἵνα κατέχωνται καὶ ταῦτα παρὰ τῆς διαληφθείσης Μητροπόλεως. Ὁ γοῦν εἰσέπειτα βουλευθεὶς ἀποσπάσαι ἀπὸ τῶν τοιούτων κτημάτων. ὥς εἰπομεν, ἵνα ἐπισπᾶται τὰς ἀρὰς τῶν ΤΙΗ 318 θεοφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Ἔτος ᾠωλῃ, 6838 Νεμήσεως 13

Στύλος τρίτος

Ἐπὶ ἡ ἀγιοτάτῃ Μητρόπολιν Λακεδαικονίας εὐηργέτηται διὰ
θείου καὶ σεπτοῦ Χρυσοβούλλου καὶ προσκυνητῶν προσταγμάτων ἵνα
ᾧσι ἀναπαίτητοι οἱ πάροιχοι καὶ προσκαθήμενοι αὐτῆς καὶ κατοι-
κοῦντες ἐν τῇ Μαγούλᾳ, Λεύκῃ, Παρωρίῳ, Σαπικοῦς καὶ ἀλλαχόθι καὶ
τῷ πρακτικῷ αὐτῆς καταγραφόμενοι τὰ γεννήματα κατὰ θέσεις Βοῦ-

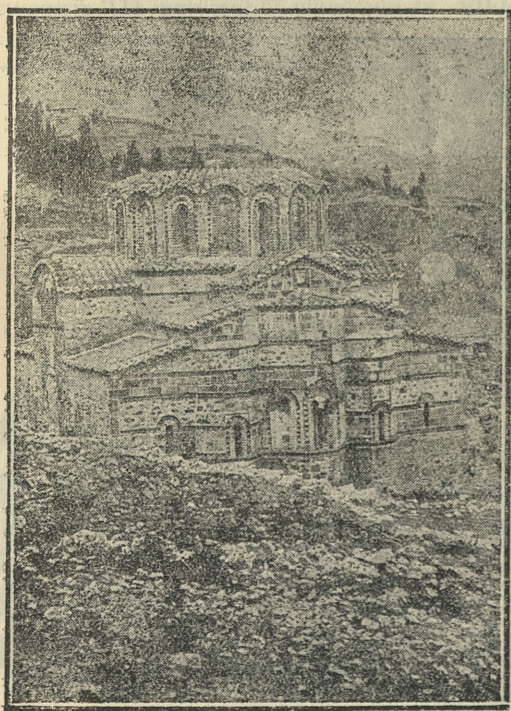
Βυζαντινὸς Νεὸς Ἁγία Σοφία (ἱερὸν).

διατξοῦ καὶ Μουστιατξοῦ, πειραθησόμενος εἰσέπειτα ἀνατρέψαι ταῦτα
ἢ ἀπὸ τῶν κατὰ καιροῦ κεφαλαιτικευσόντων καθολικῶς ἢ μερικῶς ἢ
τὰ δημόσια ἀπαιτῶν καὶ βουλευθῆναι ἀπαιτῆσαι ταῦτα καὶ ἀθετεῖ τὰ τῶν
σεπτῶν Χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν 318
(ΤΙΗ) θεοφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ ἀμαρτωλοῦ.

Μηνὶ Ἀπριλίῳ Νεμήσεως ΘΙ ἔτους 6849 Σωμθ †

Ἐπὶ τοῦ τρίτου στύλου δεξιὰ τῷ εἰσίσιντι εἶναι κεχαραγμένη ἐπι-
γραφή διὰ στίχων τριάκοντα τριῶν.

Ἐγὼ δὲ ταπεινὸς Μητροπολίτης καὶ ὑπέρτιμος Νεῖλος ἐλθὼν εὖρον τὴν κατ' ἐμὲ ταύτην Ἐκκλησίαν καὶ τὰ αὐτῆς κτήματα κατεφθαρμένα καὶ τὰ μὲν τούτων ἐπράθησαν καὶ ἐνεχυριάσθησαν παρὰ τῶν κληρικῶν αὐτῆς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐγένοντο παρὰ τῶν παροίκων καὶ τινὰ παρὰ τῶν ἀνακαμπτικῶς ἐχόντων ὥστε καὶ ἀπορῆσαι ταύτην ἐκ τούτου παντελῶς συνέβη διὰ τοῦτο ὁρισθῆναι παρὰ τοῦ κραταιοτάτου ὑμῶν αὐθέντου καὶ Βασιλέως ἵνα ἀπὸ γε τοῦ νῦν μὴ τις

**Γενικὴ Ἀποψὶς Βυζαντινοῦ Ναοῦ
«Ἁγιοὶ Θεόδωροι»**

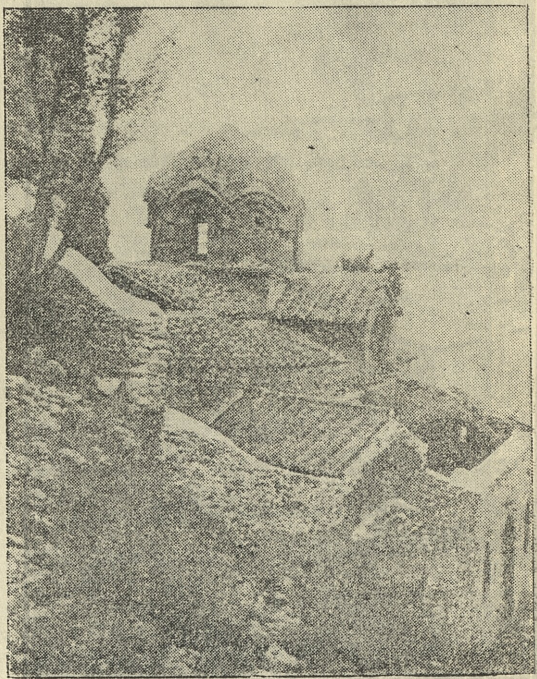
τῶν κληρικῶν ἢ τῶν παροίκων ἢ τῶν ἀνακαμπτικῶς ἐχόντων πωλήσει κτῆμα τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐνεχυριάσῃ οὐδὲ κληρικὸς τις προκίση εἰς ἰδιωτικὸν πρόσωπον παραπέμψῃ δὲ αὐτὰ εἰς παιδας ἀξίους ἐκδουλεύειν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπεὶ δὲ ἐπομένως καὶ ζευγαλατεῖον περὶ τὴν βρύσιν ὀφείλει εἶναι ἀπαρασάλευτον μετὰ τῶν οἰκημάτων καθὼς ἐστὶν ἰδιοπεριόριστον μετοῦ περιβολίου ἐν μέσῳ τῶν δύο ποταμῶν καὶ τῆς ὁδοῦ ἄνευ τοῦ Δομεστίκου καὶ τὰ χωράφια τὰ εἰς τὸ βουνὸν καθὼς εἰσὶ περιοριζόμενα

μετὰ τοῦ χωραρίου τοῦ Νέζηνα καὶ τῶν Εὐγενείων καὶ τὸ περιβόλιον τοῦ Ν. Ἀντιζηνᾶ τὸ εἰς τὴν ἁγίαν Βαρβάραν καὶ τὰ ἐξωνηθέντα οἰκήματα εἰς τὴν Μητροπόλιν καὶ αὐτὰ, ζευγαλατεῖον τὰ χωράφια καὶ οἱ περὶ τὴν Μαγούλαν πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι καὶ τὰ ἀδούλωτα στάσια, οἱ μυλῶνες τὰ ἀμπέλια καὶ περιβόλια καὶ ὁ εἰς τὴν Λεύκην πανσέβαστος καὶ θεῖος ναὸς τῆς Πανυπεράγνου Θεομήτορος καὶ ἐξωνηθέντα οἰκήματα μετὰ τῶν ψυχολιμάτων καὶ αἱ στάσεις καὶ πάροικοι ὧς ἐν τῷ πρακτικῷ καταγράφονται ὁ ἐλαιὼν καὶ τὰ ἀμπέλια,

καὶ οἱ παρὰ τὸ παρώριον πάροικοι καὶ τοὺς Σαπφικοὺς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτήματα. Ὁ δὲ βουλευθεὶς εἰς τις ἂν εἴη καὶ κληρικὸς καὶ πύροικος, καὶ τῶν ἐχόντων ἀνακαμπτικῶς πωλῆσαι ἢ ἐνεχειριᾶσαι ἐκ τῶν ἰδίων κτημάτων ἢ ἀποσπᾶσαι ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δώσει πρὸς τινα καὶ θελήσας ἐνεχυριακῶς λαβεῖν ἢ ἐξωνήσασθαι ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁρματολοῦ.

Ἔτος 6847 Νεμήσεως 7 Μηνὶ Μαῖω.

Ἐπεὶ τὸ μονόδριον τοῦ Τιμίου, προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς Χαλκολαμπτίου εὐρισκόμενον πλησίον τοῦ παραποταμίου Λακεδαίμονος ἀνέκαθεν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως ἐν ὑποτελεσμῷ ἔτησίω ὥς τὸ βρέβρον διέξεισιν αὐθις τάτεται εἶναι ὑπ' αὐτὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ χωράφια καὶ περιβόλια καὶ τὸ ἀμπέλιον καὶ ἂν εἴη δίκαιον ἔχει ἐξ αὐτῶν πνευματικῶν τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας ὥς ἂν δοξάσῃται θεὸς ἐν αὐτῷ, ὃ δὲ πει-

**Βυζαντινὸς Νεὸς Περιέδλεπτος
«Κοίμησις Θεοτόκου»**

ραθησόμενος εἰσέπειτα ἀφελέσθαι τοῦτο ἐκ τῆς δεσποτείας αὐτῆς καὶ οἷος ἄρα καὶ εἴη ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων, καὶ τὸν ἀφορισμὸν ἐμοῦ τοῦ ἁρματολοῦ.

Ἔτος 6848 Νεμήσεως 8.

Ὁ Νικηφόρος κατὰ τὴν τὸν χρόνον τῆς ἰδούσεως τοῦ ναοῦ δηλοῦσαν ἐπιγραφὴν ἔκτισε τὸν ναὸν ἐν ἔτει 6310, μετὰ Χριστὸν 1302 χίλια τριακόσια δύο, μετὰ δὲ τὸν τελευταῖον ἐξωραϊσμὸν τοῦ ναοῦ καὶ τὴν τακτοποίησιν τῶν κτημάτων τῆς Μητροπόλεως ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ

στύλου τὴν ἐπιγραφὴν 6820 Σωκ, μετὰ Χριστὸν 1312. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ ποῦ εἶναι ὁ ἀριθμὸς 6820 τὸ εἴκοσι εἶναι στραυρὸς καὶ τότε θὰ λέγῃ 6800 μ. Χ. 1292. Ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιον διότι φαίνεται καθαρὰ ἀριθ. 20 καὶ ὄχι σταυρὸς.

Πρὸς βορρᾶν ἐπιγραφὴ.

«Ὁ κτίτωρ Λακεδαιμονίας Ματθαῖος.»

Ὁ κτίτωρ εἶναι ὁ Νικηφόρος, ἀλλὰ διατὶ κτίτωρ Ματθαῖος ἐν ἐπιγραφῇ; Ὡς φαίνεται οἱ οἰκοδόμοι ἐκ παλαιοτέρου ναοῦ εὐρόντες

τὸ μάρμαρον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν μετήνεγκον ὡς ἀδάπανον κόσμον τοῦ ναοῦ. Ἡ ἴσως ὁ Ματθαῖος εἶναι ἀνακαινιστὴς τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Μητροπόλεως Μητροπολίτας ἔχομεν Λακεδαιμονίας τὸν Νικηφόρον 1302 καὶ 1312, τὸν Λουκᾶν τὸ 1339, τὸν Νεῖλον 1340 καὶ τὸν ἀβεβαίου χρόνου Ματθαῖον

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Μητροπόλεως ὑπάρχει δικέφαλος αἰετὸς τὸ ἔμβλημα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἡ μίᾳ κεφαλῇ εἰκονίζει τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ ἄλλη τὴν Ἀφρικήν. Προσέτι θαυμάσιος θρόνος ἐκ ξύλου καρυῖς καλλιτεχνικώτατος ἐσκαλισμένος, ἄγνωστον ποίας ἐποχῆς ἴσως εἶναι θρόνος Μητροπολίτου ἢ τοῦ Αὐθέντου τοῦ Μωρέως μὲ δύο λαξευτοὺς λέοντας, σύμβολον βασιλικόν. Εὐρέθη

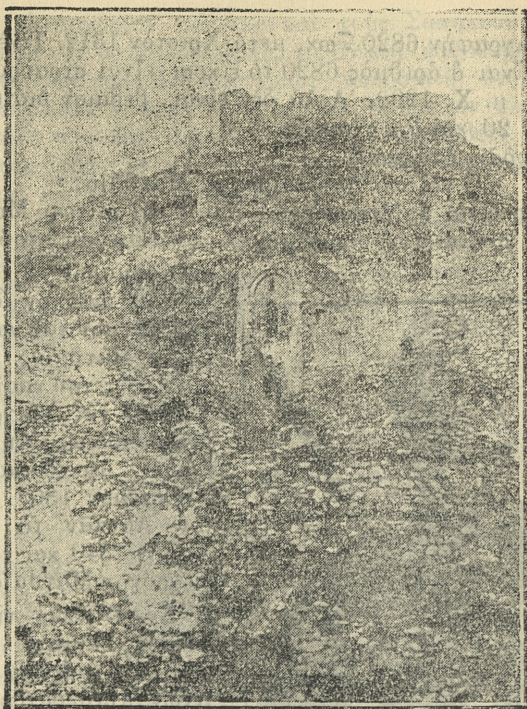
Κωνστ. Παλαιολόγος

μόνον μία ἐπιγραφὴ ὅτε ἐδιωρθώθη τὸ ἐπάνω κόσμημα τοῦ κουβουκλίου τὸ 1581.

Εἰς τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ βλέπει τις μίαν θαυμασίαν εἰκόνα: Ἡ θεοτόκος μὲ μεγάλους θαυμασίους ὀφθαλμοὺς εἰκονίζοντας τὴν θείαν αὐτῆς μεγαλειότητα μελαγχολικοὺς, ὁ Χριστὸς περιύπνος βλέπων ἄγγελον βασιάζοντα ρομφαίαν, καὶ ἐπιγραφὴ:

Ὁ τὸ χαῖρε πρὶν δι' ἄγγελου δεξάμενον σύμβολα νῦν τοῦ πάθους διὰ χειρὸς προδεικνύει θνητῶν σάρκα ἐνδεδυμένος πότμον σαρκικὸν ἱλιγγιᾷ ἄνωθεν βλέπων...

Καὶ ἴσως εἶναι ἀπεικόνισμα ἐκ τῶν εἰκόνων Ἀγίου Ὁρους, ἢ Ρίκου τινὸς Ζωγράφου...

Γενική ἄποψις τοῦ Κάστρου Βιλαρδουῆνου.

Καὶ ἄλλη τις φορητὴ εἰκὼν μὲ ἐπιγραφὴν.

Σωματικῶς μορφωθῆναι τὸ καθ' ἡμᾶς ὁ τὸ πρὶν ἡ ἀσώματος εὐδόκησε φύσις σαρκικῇ ἀπατεινόμενος μορφὴν ἐχαρίσατο ὑμῖν τὸ θεῖον ἐκτύπωμα.

Δέησις τῶν δούλων σου. Μιχαὴλ καὶ Ἀντωνίου Θεσσαλονικέων, 1773. Μηνὶ Μαρτίῳ.

Θαυμασία εἶναι καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ. Ὁ Θεὸς ἀσώματος ἕως τὸ μέσον, Σταυρὸς καὶ τὸ μέσον εὐαγγέλιον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Τὰ ἐννέα τάγματα τῶν ἀγγέλων Χερουβείμ καὶ Σεραφεῖμ, δυνάμεις, ἔξουσiai θρόνοι κ. τ. λ. Ἰσως εἰκονίζει τό: Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς λόγος τοῦ εὐαγγελίου, ἢ ἰσως εἰκονίζει τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἢ τὴν Ἁγίαν Τριάδα, πιθανώτερον τὸ πρῶτον.

Εἰς τὸ ἱερὸν εἶναι καὶ Μητροπολίτης τις, ἰσως ὁ κτίτωρ τοῦ ναοῦ Λακεδαιμονίας ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Νικηφόρος.

Εἶναι καὶ ἔξω τοῦ ναοῦ δύο Μητροπολῖται, ἕξ εἰκασίας ὁ Νεῖλιος καὶ ὁ Λουκάς, ἀλλὰ φέρουν φωτοστέφανα καὶ οἱ τρεῖς, ἰσως εἶνα

καὶ ἅγιοι.

Εἰς τὸ ἱερὸν εἶναι ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι μετὰ τῶν θαυμάτων ἐξάγουν τὸν ὄφιν, ἡ Παλαβία δίδει τὰ ὠτά.

Εἰς τοὺς κίονας ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος ἡ Κυριακὴ τῶν Βαῖων, ἡ Μεταμόρφωσις, βάπτισμα. Εἰς τὸ ἱερὸν θαυμασία εἰκὼν τοῦ Σολομῶντος, ὁ Δαβίδ. Εἰς τὸν ναὸν ἀνατολικά τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Δημητρίου, λογχεύεται ὁ ἅγιος εἰς τὴν φυλακὴν. Ἀλλοῦ ἡ Κοίμησις, ἄλλοῦ ὁ Νέστωρ καὶ ὁ Λυκαῖος, ἡ Ἰασις τοῦ παραλύτου, τὸ θαῦμα τοῦ τυφλοῦ. Πρὸς βορρᾶν ὑδροπικοῦ Ἰασις, τὸ θαῦμα τῆς θυγατρὸς Ἰαείρου, ἡ αἰμορροῦσα. δυτικά ἡ ἐν τῷ ναῷ εἴσοδος τῆς Θεοτόκου, ὁ Ἰησοῦς, ὁμιλῶν μετὰ σοφῶν Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα προσφέρουν τὰ δῶρα.

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Ἄννης, γάμος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλλιαίας εἰς κολώναν· ἡ προδοσία Ἰούδα ἄνωθεν τῆς θύρας νάρθηκος.

Εἰς τὸν Νάρθηκα ἡ Δευτέρα Παρουσία εἰς διαφόρους στάσεις ἡ ἐτοιμασία τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, Παράδεισος καὶ Κόλασις.

Ἡ τετάρτη οἰκουμενικὴ σύνοδος πρὸς βορρᾶν, τὸ θαῦμα τῆς ἁγίας Εὐφημίας εἰς τὴν θύραν, Πέτρος Ἀλεξανδρείας. Τίς σου τὸν κητῶνα διέερρηξε; Ἄριος ὁ ἄφρων.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

Χριστὸς θαυμάσιον ἐπιπεδόγλυφον φέρον τὴν μορφήν τοῦ ἀρχαίου Ἰουδαίου, ὡς περιγράφει τοῦτον Πούπλιος ὁ ἀξιωματικὸς ὁ σταλεὶς παρὰ Λεντούλου τοῦ Ἠγέμονος, ὁ θαυμάσας τὴν θεσπεσίαν αὐτοῦ μορφήν... Ἐπιγραφαί: Ἐμμανοὴλ Καντακουζηνὸς εἰς μάρμαρον μετεφερθὲν ἐκ τῆς κλίμακος τῆς Παντανάσσης, ἄλλο ἐξ Ἁγίας Σοφίας ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ. Ἡσαβέλα Ντελεξουνιὰν Ζαμπαΐα ἡ κυρὰ Μπέτα.

Εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ Δεσπότου καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου Ἰωσήφ ὁ Ἀρμενίας ὁ ἀπὸ τὴν μεγάλην Ἀρμενίαν... Ἐδόθη τὸ ἅγιον ποτήριον εἰς τὴν σεβαστὴν μονὴν τῆς ἁγίας κυρᾶς δι' ἐξόδων καὶ κόπων Ἰωάννου Χλῶνη ἐκ τῶν τέκνων, Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι... Ἡμεῖς δέ γε φίλοις τὴν τῶν ἀσωμάτων εἰκόνα...τὴν δὲ λεντίω... Τὴν δὲ ἐδομησάμην Λεόπουλος ὁ τοῦ Δημητρίου Γεωργίου υἱὸς Ἰωάννης... Ἀπολυθὲν τὸ διαληφθὲν, εἰς ἀσφάλειαν...

Τούρκικα: Αὐδοῦλ Κερεὶμ σήμερον ἐμοῦ αὐριον ἄλλον ὁ θάνατος. Ἀπτουλάχ, δικαστὴς ἐκ τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν μεταβαίνω... Ὁ σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεως Μουσᾶς υἱὸς Γιουσούς Χαμιδὲ Βέη Ζαδὲ...Φατιμὲ θυγάτηρ Γιουσούς ἀγᾶ τοῦ Χαβῆ. Νουριὲ χανούμσα ἀπεβίωσε τὸ 1714... Ὁ δημιουργὸς Θεὸς, Γιουσούς ἀγᾶς ὁ πίνων τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου Δήμαρχος Μυσταᾶ.

Εἰς τὸ Μουσεῖον εἶναι καὶ πολλὰ ὠραῖα ἀνάγλυφα. Μεταξὺ ἄλλων διαπρέπει ὡς ὠραιότατον ἐν τῷ ὁποίῳ εὗρομεν ἡμεῖς εἰς Παντανάσσαν. Ἐν τῷ γλυπτῷ τούτῳ, ὡς λίαν ἐξέχοντι ἀναγλύφῳ, μεγαλοπρεπὴς αἰετὸς ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἔχων τὰς πτέρυγας ἀνατεταμένas τῶν ποδῶν κρατεῖ ὀγκῶδες βιβλίον καὶ ἔχων κάτωθεν κλάδους καὶ ἀνθέμια. Τὸ βιβλίον ὅπερ κρατεῖ φαίνεται εὐαγ-

Ἡ Μαργάρα ἀρχαία λάρναξ. Ὁ χορὸς τῶν Βακχίδων καὶ Μαινάδων γέλιον εἶναι ἐπεικόνισις, σύμβολον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἰσως εἶναι ἐκ τοῦ μικροῦ τῆς Παντανάσσης, ὅπου πολλὰ διεσώθησαν καὶ μετεφέρωμεν ἐκ Παντανάσσης εἰς τὸ μουσεῖον. Ἐκ Παντανάσσης προέρχεται καὶ ἓν ἄλλο ὠραῖον ἀνάγλυφον. Λέω τις βαίνων πρὸς ἀριστερὰ καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, στηριζόμενος δὲ ἐπ' ἀνθεμίου ὁμοίου τοῦ ἀετοῦ, φύλλα δὲ καὶ κλάδι κομποῦσι τὸ ἔδαφος ὅπως καὶ ὁ ἀετὸς εἰκονίζων τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον.

Πολλὰ ἐκ Παντανάσσης καὶ ἀλλαχόθεν συνελέξαμεν καὶ μετέφερωμεν εἰς τὸ Μουσεῖον. Ἡμεῖς ἐσώσαμεν καὶ τὸ θαυμάσιον ἐπιπεδόγλυφον ἐκ τῆς Περιβλέπτου προερχόμενον ἐκ βανδάλων χειρῶν καὶ εἶναι λαμπρὸς τοῦ Μουσείου κόσμημα. Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ θαυμάσιος ἀετὸς ἀποτελοῦσιν ἐξαιρέσειν εἰς τὸ Μουσεῖον.

Ἵνα σώσωμεν τὰ ἱερὰ κειμήλια τριάκοντα ἔξ ἐτῶν ἀγῶνας ἔχομεν. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἔξοχοι ἀρχαιολόγοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν διάσωσιν τῶν λαμπρῶν κειμηλίων, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἐδραπνήσαμεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν καὶ ἐσώσαμεν αὐτὰ ὅχι μόνον ἐκ βανδάλων χειρῶν ἀλλὰ καὶ ἔξ ἀπλῆς πτώσεως, καὶ πρωτίστως τὴν Παντανάσσαν καὶ τὸν ἅγιον Νικόλαον,

ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΝ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ὑπεράνω τῆς Μικροῦς, περικαλλοῦς ἀρχαίας λάρνακος, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπει τις τὸν χορὸν τῶν Μαινάδων καὶ Βακχίδων, εἶναι ὁ Ναῖσκος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Μεταξὺ τῶν σωζομένων εἰκόνων καλλίστου τύπου τῶν κατὰ τὴν Δικεδαίμονα ἔργων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος διατηρεῖται καλλίτερον ἢ τῆς ἰδουσαμένης πιθανῶς τὸν ναόν. Εἰκονίζεται ἐνταῦθα ἡ Θεοτόκος μετὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸ αὐτῆς μία μορφή φέρουσα τὸ θάσον τῆς μοναχῆς καὶ ἐπιγραφή: Ἡ κυρία Κα-

λή ἡ Καβασιλαέα ἡ ἡ Καβακίνα, ἡ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Καλλινίκη Μοναχὴ, ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Ἄννα ἡ Αασκαρίνα, ὁ υἱὸς τῆς Θεόδωρος Ὁδηγητριανός, ἴσως μοναχὸς ἐκ τῆς Μονῆς Ὁδηγητρίας. Ἡ οἰκογένεια Καβασιλαέων ἦτο ἐπιφανής. Ὁ Κωνσταντῖνος Καβάσιλας ἦτο Μητροπολίτης Τιβερίουπόλεως, νῦν Στρουμνίτης συγγραφεὺς καὶ σοφὸς ἀνὴρ. Ὁ ἁγ. Ἰωάννης ἔχει καλὰς εἰκόνας· ἡ τοῦ προφήτου Ἡαίου ἀνωθεν τῆς θύρας τοῦ ἱεροῦ με ἐπιγραφὴν: Μόνη σου τίκταις ἄσπορος καὶ παρθένος τὸν Ἑμαίου. ἢ Ἡλιοῦ προφήτην προφητικῶς ἔφη Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Διάλογος με ἐπιγραφὴν: Σοὶ παρακατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν. Ἰάκωμος ὁ ἀεελφόθεος. Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος τρισάγιος, Θεόδωρος ὁ Στουδίτης με ἐπιγραφὴν: Ἀδελφοὶ καὶ πατέρας τὰ μέτρα τῶν ἀγωνιζομένων. Ὁ Προδρόμος με μοναχικὴν ἐνδυμασίαν καὶ με ἐπιγραφὴν: Ἦγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἡ Σταύρωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἡ ἀπιστία τοῦ Θωμᾶ. Ἀπόστολοι ἅγιοι Δημήτριος καὶ Γεώργιος πεζοί

Η ΠΕΡΙΒΛΕΠΤΟΣ

Ἡ Περίβλεπτος ἐκτίσθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μαυρόπαπα κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα Ἐπὶ μαρμαρίνου πλακὸς ἐντετειχισμένης ἐπὶ τῆς νοτίας στοᾶς τῆς Περιβλέπτου ἀναγινώσκουμεν δύο κυκλικὰ γράμματα Λέοντος Μαυρόπαπα. Οἱ Μαυροπαπάδες ἀνήκουν εἰς μεγάλην παλαιὰν Μωραϊτικὴν οἰκογένειαν, ἣτις φαίνεται ὅτι εἶχεν ἔδραν τὸν Μυστράν. Εἰς Λέων Μαυρόπαπας, ἐξάδελφος τοῦ Στρατηγοῦ Χαλκοκονδύλη, εἶχε τὴν διοίκησιν 100 Τούρκων στρατιωτῶν. Αὐτὸς πρὸ πάντων συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπὸ τῶν Φράγγων ἀπόσπασιν τοῦ παρὰ τὴν

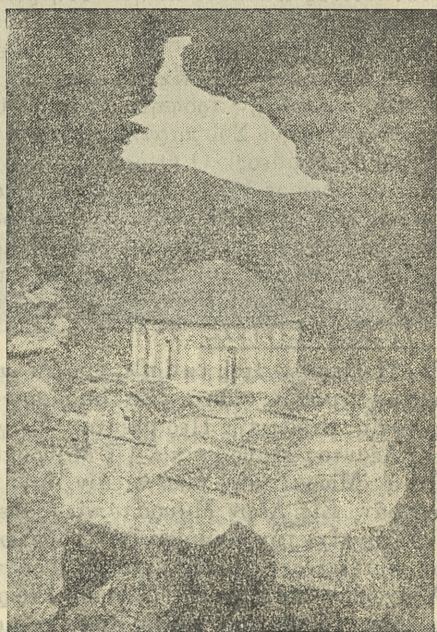
Αράχωβαν κάστρου τοῦ ἁγίου Γεωργίου 129· καὶ αὐτὸς ἐπίσης δῶκεν τὸ κάστρον τοῦτο. Κατὰ τὸ μονογράφημα ὅμως τῆς Περιβλέπτου εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων Βαρῶνων τοῦ Μορέως οἵτινες κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1454 ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ δευτέρου τὰ παλαιὰ τῶν δικαιώματα. Ἐκτὸς ἐὰν ἔχη κτισθῇ ὁ λίθος ἐκεῖ μετακομισθεὶς ἀλλαχόθεν.

Ἐπερὶ τῆς αὐλείου θύρας τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμένη πλάξ ἔφ' ἧς τὸδε: Περίβλεπτος 171, 4, 5 Μαρτίου δι' ἐξόδων Παναγιώτου Θεβαίου. Ἰστέον ὅτι διαλαμβάνει περὶ κτίσεως τῆς ἔφ' ἧς ἡ πλάξ θύρας. Ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι καὶ τὸ κωδωνοστάσιον ἐπὶ βράχου.

Ἐχει καὶ τρία παρεκκλήσια: Τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, καὶ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Εἰς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα εἶναι καὶ τινες εἰκόνας, τῆς ἁγίας, Τριάδος ὁ Προδρόμος Ἰωάννης, ὁ ἅγιος Παντελεήμων κτλ

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Περιβλέπτου δυτικὰ οἱ κτίτορες, κατεστραμμένη εἰκὼν προσευχόμενοι. Ἡ κάθοδος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ἄδην. Ἡ Σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ εἰς διαφόρους παραστάσεις πρὸς νότον Ἀλλοῦ ἀγγαρεύουν Σίμωνα τὸν Κυρηναῖον, λιποθυμεῖ ὁ Ἰησοῦς, ἄλλοῦ ἀναβαίνει διὰ κλίμακος εἰς τὸν σταυρὸν κλπ. Σχεδὸν ὅλος ὁ μεσημβρινὸς τοῖχος εἶναι ἡ σκηνὴ τῆς Σταυρώσεως, ἡ ἀποκαθίλωσις, ὁ ἐπιτάφιος θρῆνος. Ὁ Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμος ζητοῦν νὰ ἀγοράσουν τὸ

σῶμα κτλ. Εἰς τὸ βόρειον τεῖχος εἶναι τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, δυτικά ἡ Εὐλογία τῶν Ἱερῶν, ἄνωθεν τῆς θύρας τῆς Προσκομιδῆς ἡ κἀθοδος τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἰς τὸν θόλον ὃ Παντοκράτωρ με ἐπιγραφὴν: τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθῶτων στερέωσον Κύριε τὴν Ἐκκλησίαν σου, ἣν ἐκτίσω τῷ τιμίῳ σου αἵματι. Κάτω εἰς τὸ ἔδαφος ἐπὶ μαρμάρου ἡ Ἀνάληψις Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὸ ἱερὸν θαυμασία εἰκὼν τῆς θείας λειτουργίας με ἐπιγραφὴν: σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτία με τὰ φόβου καὶ τρόμου, μηδὲν γήϊνον λογιέσθω, τὸ Συμμόλιον τῶν ἱερῶν, ὃ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν. Εἰς τὸ ἱερὸν ἡ Θεοτόκος καὶ οἱ Προφῆται· σὲ δοξάζομεν τὴν κῆρην τῶν ἀγγέλων. Ὅρος σε τὸ δασὺ καὶ κατὰσκιον

Ἅγιος Νικόλαος Μυστρά.

ὃ Ἀββακοὺμ προφητικῶς κατανοήσας ὀφθαλμοῖς. Χαῖρε θύγατερ Σιών σφόδρα.

Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι Βασίλειος, Γρηγόριος, Χρυσόστομος.

Τοῦ Χρυσοστόμου ἐπιγραφὴ: Κύριε Θεὸς ἡμῶν ὁ τὸν οὐρανιον ἄρτον τὴν τροφὴν παντὸς τοῦ Κόσμου. Εἰς τὸν θόλον ἡ Ἀνάληψις. Εἰς τὴν πάντα ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Λάβετε φάγετε τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου. Ὁ Χριστὸς τοῦ Πανσελήνου ὁ ἀναπεσὼν, ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ Κοίμησις τοῦ Θεοτόκου, ὃ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα προσφέρουν τὰ δῶρα καὶ τινες ἅγιοι. Πέτρος καὶ Παῦλος, Ἀπόστολοι, Στρατιωτικοί· ἅγιος Γεώργιος, Δημήτριος. ἴσως Ἀρτέμιος, ἅγιοι Θεόδωροι, Παντελεήμων. Ὁ Εὐαγγελισμὸς Θεοτόκου.

Faint, illegible text covering the majority of the page, appearing as bleed-through from the reverse side.